

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет інформаційних технологій та управління
Кафедра фінансів та економіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Навчально-методичний посібник для здобувачів ступеня магістра
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Київ–2019

УДК 336:378.2(073)
К32

Рекомендовано до друку Вченою радою
Факультету інформаційних технологій та управління
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 1 від 17 січня 2018 року)

Укладачі:

- Рамський А. Ю.** — завідувач кафедри фінансів та економіки Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор економічних наук, доцент;
- Лойко В. В.** — професор кафедри фінансів та економіки Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор економічних наук, доцент;
- Казак О. О.** — старший викладач кафедри фінансів та економіки Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат економічних наук;
- Сосновська О. О.** — доцент кафедри фінансів та економіки Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат економічних наук, доцент;
- Обушний С. М.** — доцент кафедри фінансів та економіки Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат економічних наук.

Рецензенти:

- Грушко В. І.** — завідувач кафедри національної економіки та фінансів Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК»», доктор економічних наук, професор;
- Селівєрстова Л. С.** — професор кафедри фінансів Київського національного торговельно-економічного університету, доктор економічних наук, доцент.

Вступ

Підготовка магістрів здійснюється за освітньо-професійними або освітньо-науковими програмами відповідно до вимог, що визначаються нормативними документами: Законом України «Про вищу освіту» [6], «Тимчасовим положенням про організацію освітнього процесу в Київському університеті імені Бориса Грінченка» [7] (затверджено рішенням Вченої ради Київського університету імені Бориса Грінченка від 26 лютого 2015 р., протокол № 2).

Магістр — це освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на основі кваліфікації бакалавра або спеціаліста здобув поглиблені спеціальні знання та навички і має певний досвід їх застосування для вирішення проблемних професійних завдань.

Магістр повинен мати широку ерудицію, фундаментальну наукову базу, володіти методологією наукової творчості, сучасними інформаційними технологіями, методами отримання, обробки, зберігання і використання наукової інформації, бути спроможним до плідної науково-дослідної і науково-педагогічної діяльності. Рівень «магістр» присуджується університетом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми та захисту кваліфікаційної магістерської роботи.

Кваліфікаційна магістерська робота (далі — магістерська робота, робота, дослідження) — це самостійна науково-дослідна робота, яка виконує кваліфікаційну функцію та готується з метою публічного захисту для отримання академічного ступеня магістра.

Метою магістерської роботи є закріплення, поглиблення й узагальнення знань та вмінь для вирішення конкретних

наукових і виробничих завдань, підтвердження кваліфікаційного рівня випускника, спектра та глибини його компетенцій у різних сферах та напрямках.

У процесі написання магістерської роботи здобувачі повинні показати вміння правильно використовувати теоретичні положення економічної науки, зокрема фінансової, для успішного виконання поставлених завдань, вміння користуватися науковим категоріально-понятійним апаратом, викладати свою точку зору з питань, які розглядаються, робити науково-обґрунтовані висновки і подавати конкретні пропозиції з досліджуваних питань.

Магістерська робота виконується на завершальному етапі фахової підготовки за освітнім ступенем магістра. Основне завдання її автора — продемонструвати рівень наукової кваліфікації, уміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання. Отже, виконання магістерської роботи є ефективною формою перевірки знань магістрів, їхньої творчої та практичної підготовленості до аналітичної роботи, важливим засобом доведення досягнутого фахового рівня в обраній галузі знань.

У студентів, що розпочинають роботу над магістерським дослідженням, завжди виникає багато питань стосовно методики її написання, правил оформлення та процедури захисту. Однак одержати відповіді на ці питання буває досить непросто, оскільки вимоги до магістерської кваліфікаційної роботи наразі чітко не сформульовані, що певною мірою ускладнює підготовку вищою школою у нашій країні фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». Водночас методичних розробок, присвячених регламентації та уніфікації виконання й захисту таких робіт, ще недостатньо, хоча вони, як показує практика, дуже потрібні.

У цьому навчально-методичному посібнику зроблено спробу розглянути весь процес підготовки магістерської роботи — від вибору теми до публічного захисту.

Матеріал навчально-методичного посібника логічно поділений на чотири розділи.

Перший розділ містить питання, пов'язані з вибором теми для дослідження, його наступним плануванням, бібліографічним пошуком літературних джерел, їх вивченням і добором з них необхідного матеріалу.

Другий розділ розкриває основні вимоги до змісту магістерської роботи та особливості проведення наукового дослідження. Зокрема, розглянуто необхідні структурні елементи вступу, методу написання основної та заключної частин, загальноприйняті правила оформлення бібліографічного апарату та додатків.

Третій розділ узагальнює вимоги до оформлення магістерської роботи, а саме: технічні вимоги, оформлення допоміжних матеріалів. Приділено увагу структурі та мовно-стилістичному оформленню магістерської роботи, загальним правилам цитування та посилання на використані літературні джерела.

У четвертому розділі практичного посібника йдеться про порядок публічного захисту магістерської роботи, надано відомості про підготовку необхідних документів, що подаються до Державної екзаменаційної комісії, підготовку магістранта до виступу на її засіданні, а також розглянуто процедуру публічного захисту магістерської роботи.

Навчально-методичний посібник написаний переважно на базі стандартів і інструкцій, які визначають правила оформлення наукових праць, що направляються до друку. У ньому враховано накопичений досвід наукової роботи у сфері підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» кафедрою фінансів та економіки Київського університету імені Бориса Грінченка.

Розділ 1.

Підготовка до написання магістерської роботи та систематизація наукової інформації

1.1. Організація виконання магістерської роботи

Послідовність виконання магістерської роботи:

1. Вибір теми магістерської роботи та реєстрація її на кафедрі.
2. Складання плану магістерської роботи.
3. Добір літератури за темою дослідження і ознайомлення з нею.
4. Обробка нормативно-правової, методичної, наукової літератури та періодичних видань.
5. Затвердження плану магістерської роботи у наукового керівника.
6. Написання теоретичної, аналітичної, практичної частин магістерської роботи та частини з методики викладання фахових дисциплін. Періодичне консультування під час написання з науковим керівником.
7. Здача магістерської роботи на перевірку науковому керівникові.
8. Попередній захист магістерської роботи.
9. Завантаження завершеного дослідження до Бази магістерських робіт та перевірка на антиплагіат.
10. Захист магістерської роботи.

Загальний обсяг магістерської роботи повинен бути в межах 80–100 сторінок друкованого тексту, включаючи таблиці та рисунки. Кількість та обсяг додатків не обмежується. Цифровий матеріал повинен бути зведений у таблиці, проаналізований.

У випадку наведення цифр у тексті, а також висвітлення дискусійних питань потрібно вказати джерело наведених даних.

Зміст магістерської роботи повинен відповідати плану і мати індивідуальний характер.

Теоретичні питання у магістерській роботі повинні займати не більше 1/3 загального обсягу, а 2/3 мають бути підготовлені на підставі вивчення й узагальнення практичного матеріалу на базах практик, відображати результати досліджень та пропозиції щодо поліпшення управління об'єктом дослідження.

Магістерська робота, написана тільки на базі літературних джерел без використання практичного матеріалу роботи підприємства, установи, організації, до захисту не допускається та повертається студентові на доопрацювання.

Студент зобов'язаний виконати магістерську роботу відповідно до індивідуального робочого плану виконання кваліфікаційної роботи (див. *додаток А*).

У процесі підготовки магістерської роботи студент повинен:

- 1) самостійно виконувати магістерську роботу з опорою на методичне та інформаційне забезпечення;
- 2) систематично консультуватися з науковим керівником;
- 3) сприймати зауваження та оперативно виконувати методичні вказівки керівника;
- 4) подати магістерську роботу на перевірку керівникові не пізніше ніж за десять днів до попереднього захисту;
- 5) підготувати доповідь про основні положення магістерської роботи та її презентацію у програмі PowerPoint;
- 6) захистити роботу перед комісією.

Для успішного виконання магістерської роботи студентові необхідно:

- 1) ознайомитись з методичними вказівками щодо виконання магістерської роботи;

- 2) провести критичний аналіз нормативних документів та літературних джерел, які стосуються теми магістерської роботи та особливостей міжнародних фінансових відносин, що розглядаються у роботі;
- 3) визначити структуру роботи відповідно до викладених методичних рекомендацій (див. розділ 3, пп. 3.3);
- 4) розкрити сутність основних понять, що розглядаються у магістерській роботі з посиланням на літературні джерела;
- 5) провести обробку статистичного матеріалу за даними офіційних видань з наданням детальних пояснень щодо змісту кожного з досліджуваних показників, спираючись на результати вивчення теоретичного матеріалу та нормативно-правової бази. При цьому стосовно всіх вхідних, проміжних та підсумкових показників навести: посилання щодо змісту показника на відповідні літературні джерела; методика розрахунку відповідного показника згідно з вимогами нормативно-правової бази та літературних джерел;
- 6) на основі встановленої динаміки відповідних показників, що розглядаються у роботі, провести аналіз та зробити ґрунтовні висновки;
- 7) розробити висновки та запропонувати напрямки подальшого розвитку в межах тематики магістерської роботи;
- 8) викласти методичні розробки щодо змісту та форми лекційного та практичного або семінарського заняття за темою магістерської роботи;
- 9) оформити магістерську роботу з дотриманням вимог до оформлення науково-дослідних робіт (розділ 3, пп. 3.1).

1.2. Особливості вибору теми

Вибір теми наукового дослідження — досить важливий та відповідальний етап у науковій діяльності. Успішне виконання наукового дослідження в значній мірі залежить від того, наскільки правильно та виважено обрано тему. Тема магістерської роботи має бути пов'язана з попередньою чи майбутньою сферою діяльності студента та обиратися ним самостійно із запропонованої та затвердженої кафедрою орієнтовної тематики магістерських робіт. У випадку, якщо магістрант зацікавився новим питанням, він може запропонувати змінену або ж не включену в орієнтовний перелік тему, яка відповідає його індивідуальним науководослідним інтересам, дає широкі можливості для застосування інноваційних підходів та має обґрунтовану важливість (актуальність) і доцільність її розробки. За потреби студент може отримати кваліфіковану консультацію викладачів кафедри. Тема магістерської роботи також може бути запропонована керівництвом організації, яка визначена базою переддипломної практики студента.

Визначаючи тему свого магістерського дослідження, магістранту слід ознайомитися з уже виконаними на кафедрі магістерськими роботами, наявними науково-теоретичними та практичними розробками, а також новітніми результатами наукових досліджень у відповідній галузі економіки. Більш чітко визначити актуальність майбутнього магістерського дослідження дасть змогу глибоке вивчення вже відомих в економічній науці теоретичних положень з урахуванням впливу сучасних тенденцій та обставин.

При формулюванні теми магістерського дослідження слід чітко усвідомлювати сутність та актуальність досліджуваної проблематики, мету її розробки, новизну та практичну цінність. Важливе значення має відповідність обраної теми інтересам бази практики та можливість використання її конкретних матеріалів.

Кожному магістрантові при виборі теми слід врахувати наявні власні навчально-наукові напрацювання у вигляді опублікованих наукових робіт та статей, тем доповідей на гуртках, конференціях, курсових робіт з фінансових та обліково-економічних дисциплін. Назву теми кваліфікаційної магістерської роботи обов'язково обговорюють із керівником. Бажано, щоб при плануванні тематики наукового дослідження магістранта була врахована спрямованість науково-дослідної роботи кафедри.

Назва магістерської роботи має бути стислою, конкретною, відповідати спеціальності та суті дослідженої проблеми, вказувати на предмет і мету дослідження певної проблематики. Іноді для більшої конкретизації до назви можна додати невеликий (4–6 слів) підзаголовок. У назві не бажано використовувати ускладнену, узагальнюючу чи псевдонаукову термінологію. У назві треба уникати слів «дослідження», «аналіз», «вивчення».

Обрана тема магістерської роботи закріплюється за магістрантом та подається студентом і науковим керівником завідувачу кафедри для затвердження. Остаточні теми магістерських робіт затверджуються відповідним наказом. Після затвердження не дозволяється вносити будь-які зміни до назв тем магістерських робіт.

Керівник магістерської роботи не має права надавати відгук на роботу, а завідувач кафедри допускати магістерську роботу до захисту, якщо назва теми не відповідає затвердженій.

1.3. Складання робочого плану

Наступним етапом після визначення теми у підготовці до написання кваліфікаційного магістерського дослідження є складання плану роботи відповідно до завдання. Складання плану кваліфікаційного магістерського дослідження потребує аналітичної

роботи студента, в результаті якої формується загальний вигляд та варіативність вирішення поставленої тематичної проблематики. Вже в ході попереднього вивчення джерел з тематики дослідження студент має скласти так званий **Індивідуальний робочий план виконання кваліфікаційного магістерського дослідження** (див. додаток А). Складання робочого плану є одним з найважливіших етапів підготовчої роботи, який повинен відображати сутність обраної теми, напрямок її дослідження, постановку окремих питань та визначати можливі шляхи їх вирішення. У ньому зазначаються не лише основні (ключові) питання, але й відповідні варіативні питання, посилання на першоджерела, деякі додаткові матеріали, цифрові та фактичні дані.

Початковий варіант плану повинен відображати основну ідею роботи. При його складанні слід визначити зміст окремих глав і сформулювати їх назви, а також продумати зміст кожного розділу і намітити у вигляді підрозділів (параграфів) послідовність питань, які будуть у них розглянуті. Робочий план повинен бути гнучким і не обмежувати творчий розвиток ідеї. Подальші зміни в робочому плані можуть бути пов'язані з коригуванням варіантів напрямків роботи після детального ознайомлення з досліджуваною проблематикою у зв'язку з відсутністю або недостатністю вихідного матеріалу, виявленням нових даних, що викликають теоретичне та практичне зацікавлення.

Після самостійного складання кількох варіантів робочого плану студент обговорює підготовлені варіанти з науковим керівником та на їх основі складає найбільш оптимальний. Остаточний варіант затверджується науковим керівником і по суті являє собою схему магістерського дослідження, узгоджену з термінами виконання окремих її етапів. Таке планування дає змогу визначити основні положення змісту майбутнього кваліфікаційного магістерського дослідження, логіку та принципи розкриття теми, побудову й співвідношення обсягів окремих її частин.

Науковий керівник від початку не тільки надає консультативну допомогу при складанні робочого плану, але й проводить з магістрантом подальшу науково-методичну роботу, рекомендує необхідну літературу та інші джерела по темі, оцінює зміст та контролює виконання магістерського дослідження, вносить певні корективи, дає рекомендації про доцільність прийняття того або іншого рішення та врешті-решт надає згоду на допуск магістерської роботи до захисту. У встановлений термін магістрант звітує перед керівником щодо ступеня готовності розділів магістерської роботи, терміни виконання яких відображено в Індивідуальному робочому плані виконання кваліфікаційного магістерського дослідження (див. *додаток А*).

1.4. Вивчення, аналіз літератури та добір фактичного матеріалу

Якість виконання кваліфікаційного магістерського дослідження залежить від ґрунтовного ознайомлення з науковими літературними джерелами за обраною тематикою. Магістрант повинен добре розуміти сутність проблеми, зважити рівень висвітлення її у фундаментальній та періодичній літературі, можливості використання необхідних літературних джерел та інших матеріалів. Також необхідно розуміти, які планові, нормативні, фактичні звіти, аналітичні матеріали підприємства чи установи можна використати в процесі підготовки магістерської роботи, які спостереження, розрахунки потрібно буде виконати.

Передусім це стосується вже опублікованих матеріалів науковців за обраною тематикою дослідження. Матеріали попередніх досліджень являють собою великий за обсягом матеріал, з якого можна отримати корисну інформацію. Він може стати точкою відліку для формування нових ідей з вирішення

досліджуваної проблематики. Фундаментальні праці вітчизняних та зарубіжних науковців, законодавча база є теоретичною та методичною основою магістерського дослідження. Ознайомлення з теоретико-практичними положеннями фахівців різних країн, наукових шкіл та концепцій дасть змогу глибше осмислити основні питання теми дослідження, їх зміст, визначити вузлові проблеми та напрямки пошуку вирішення поставлених завдань. У процесі вивчення літератури з досліджуваної проблеми необхідно також проаналізувати монографії, періодичні видання, збірники матеріалів науково-практичних конференцій, автореферати дисертацій, різноманітні статистичні та інші джерела інформації.

Слід розпочати роботу з опрацювання відповідних законів України, постанов Верховної Ради та Кабінету Міністрів, указів Президента України, які регулярно публікуються в газетах «Голос України», «Урядовий кур'єр» та розміщені в інформаційних системах «Ліга», «Відомості Верховної Ради» та ін. Магістрант також має ознайомитися з виданими міністерствами та іншими центральними органами державного управління України постановами, наказами, інструкціями та інструктивними вказівками з теми дослідження, на матеріалах яких виконується робота.

Крім того, магістрант повинен докладно вивчити теоретичні матеріали підручників і навчальних посібників, ознайомитись з додатковою літературою за обраною темою: монографіями, статтями за останні роки в журналах «Фінанси України», «Економіка України», «Вісник Національного Банку України», «Банківська справа» та ін. Слід також скористатися інформацією, статистичними даними, що містяться в інших періодичних виданнях.

Для пошуку необхідного матеріалу магістрант повинен користуватися картотекою бібліотеки університету та предметно-тематичними каталогами публічних бібліотек.

При вивченні літератури магістрант має використовувати публікації останніх років, здійснювати цілеспрямований пошук за темою дослідження, вести робочі записи.

Здійснюючи добір літератури, бажано відразу робити її *бібліографічний опис* на окремих картках в електронному вигляді, що дасть змогу далі легше поповнювати «банк» літературних джерел і швидше орієнтуватися в них. До карток рекомендується вносити повні вихідні дані літературного джерела: прізвище й ініціали автора, заголовок роботи, місце і рік видання, видавництво, кількість сторінок, а для статті — назву збірника або періодичного видання, рік, номер. Корисним буде зазначення на картці й додаткових даних: зауваження про цінність і важливість даного матеріалу, стислий зміст, бібліотечний шифр.

Усі записи незалежно від їх характеру (основні положення тексту, таблиці, статистичні матеріали, цитати) повинні бути підтверджені посиланнями на джерела. Якщо виписка зроблена з книги або брошури, то вказується прізвище, ініціали автора, назва книги, місце та рік її видання, а також номер сторінки, з якої запозичується інформація. У посиланні на журнали (газети) зазначається назва, рік видання, номер, сторінка. Усі опрацьовані літературні джерела включаються до списку літератури.

Для якісної підготовки магістерського дослідження необхідно добирати з літератури такі ідеї, положення та інформацію, які зможуть поглибити теоретичні знання магістранта і слугувати фактологічним матеріалом. Під час вивчення літературних джерел потрібно здійснювати *конспектування*, зазначаючи нові наукові ідеї та можливі відповіді на запитання, що виникли. Слід пам'ятати, що при написанні магістерської роботи важливо сформулювати свій підхід до наукових ідей, спробувати оцінити їх з позиції того, наскільки правильно відображені загальні тенденції, характер, значення та наслідки подій економічної

сучасності. Мета конспектування монографій, книг, брошур, журнальних і газетних статей полягає у виявленні поглядів на ту чи іншу економічну проблему, а також збирання аналітичного матеріалу.

При вивченні літератури за обраною темою використовується не вся інформація, що міститься в ній, а лише та, яка безпосередньо стосується теми наукового дослідження. Критерієм оцінки прочитаного є можливість його практичного використання в роботі. Вивчаючи наукові літературні джерела, слід ретельно стежити за оформленням виписок, щоб можна було ними скористатися у майбутньому. Частина отриманих даних не буде використана в роботі, тому потрібно їх ретельно добирати та оцінювати. Необхідно збирати тільки наукові факти, а не будь-які. Під науковими фактами розуміють елементи, що складають основу наукового знання, відображають об'єктивні властивості речей та процесів; їм притаманні такі ознаки: новизна, точність, об'єктивність, достовірність.

Новизна наукового факту засвідчує появу принципово нового, невідомого до цього часу процесу, явища чи предмета. Це не обов'язково наукове відкриття, це знання про те, чого ми досі не знали. Точність наукового факту визначається сукупністю найсуттєвіших ознак, явищ, предметів, подій, їхніх кількісних чи якісних показників. При доборі фактів необхідно бути науково об'єктивним. Не можна відкидати факти тільки тому, що їх важко пояснити або знайти їм практичне застосування.

Точність наукового факту визначається об'єктивними методами й характеризує сукупність найбільш істотних ознак предметів, явищ, подій, їх кількісних і якісних визначень. При доборі фактів треба бути науково об'єктивним.

Достовірність наукового факту ґрунтується на його реальному існуванні, яке підтверджується при побудові аналогічних ситуацій. За відсутності такого підтвердження достовірність

наукового факту піддається сумніву. Достовірність наукових фактів залежить і від достовірності першоджерел, від їх цільового призначення і характеру їхньої інформації. Саме тому слід з'ясувати характер першоджерела, науково-професійний авторитет його автора.

Основною формою фактичного матеріалу є *цитати*. Органічно вплетені у текст, вони складають невід'ємну його частину. Цитати відіграють важливу роль у процесі аналізу і синтезу наукової інформації, а також слугують підтвердженням окремих результатів. Відштовхуючись від їх змісту, магістрант створює систему переконливих доказів, необхідних для об'єктивної характеристики предмета, явища чи процесу, які вивчаються. Кількість цитат визначається потребами розроблення теми магістерського дослідження.

Після ґрунтовного опрацювання літературних джерел, державних документів тощо і з'ясування теоретичної бази дослідження магістрант приступає до *ознайомлення з практичною роботою підприємств*.

Вивчення практики фінансово-економічної роботи підприємств та організацій, її аналіз та розробка рекомендацій з вирішення існуючих проблем — найбільш трудомісткий етап у підготовці і написанні магістерської роботи, що потребує від студента надзвичайної організованості і самостійності. На цьому етапі йому необхідна своєчасна кваліфікована допомога наукового керівника магістерської роботи. Головна мета такої індивідуальної консультації — допомогти студентові засвоїти методичні прийоми організації вивчення практичного досвіду для вироблення навичок самостійного аналізу, навчити його узагальнювати як позитивний, так і негативний досвід, робити з цього грамотні висновки, вносити конкретні пропозиції щодо вдосконалення фінансово-економічної діяльності підприємств та організацій.

Важливою складовою виконання дипломної магістерської роботи є підготовка до публікації та публікація статті, апробація результатів наукового дослідження на конференціях та наукових семінарах.

Дипломна магістерська робота має бути написана державною мовою.

Тільки після відповідного опрацювання літератури та інших джерел слід братися за розробку концепції, структури та змісту магістерської роботи.

Розділ 2. Проведення дослідження та виноси до змісту магістерської роботи

2.1. Структурні елементи вступу

Вступ є відповідальною частиною магістерської роботи, яка дає загальне уявлення про конкретний напрям наукового пошуку і містить необхідні кваліфікаційні характеристики проведеного наукового дослідження.

У вступі обґрунтовуються актуальність обраної теми дослідження, мета й зміст поставлених завдань, формулюються об'єкт і предмет дослідження, вказується обраний метод (або методи) дослідження, наукова новизна та практичне значення отриманих результатів дослідження. Наприкінці вступу бажано розкрити структуру магістерської роботи, тобто навести перелік її структурних елементів і обґрунтувати послідовність їх розташування (див. приклад написання вступу до магістерської роботи у додатку Е).

Обґрунтування актуальності проблеми дослідження є початковим етапом будь-якого дослідження та передбачає розкриття ступеня важливості і соціальної значущості обраної теми для розвитку сучасної теорії та практики певної галузі науки. Отже, автор роботи повинен довести необхідність дослідження конкретної наукової проблеми. Обґрунтування актуальності обраної теми має містити об'єктивну оцінку сучасного стану дослідження з акцентуванням уваги на проблемах та суперечностях, наукові результати вирішення існуючої проблеми, висновки

про недостатність наукових розробок конкретного аспекту проблеми, що вплинули на вибір теми дослідження.

Окремі магістерські дослідження ставлять за мету розвиток положень, висунутих тією або іншою науковою школою. Теми таких магістерських робіт можуть бути дуже вузькими, що аж ніяк не применшує їх актуальності. У такому випадку актуальність наукової праці в цілому варто оцінювати з позиції тієї концептуальної установки, якої дотримується магістрант, або його наукового внеску у розробку загальної концепції.

Магістранти часто уникають вузьких тем. Це неправильно. Справа в тому, що роботи, присвячені широким темам, часто бувають поверхневими й мало самостійними. Вузька ж тема проробляється детальніше та часто має більш ґрунтовні наукові результати.

Від доведення актуальності обраної теми логічно перейти до *формулювання мети дослідження*, а також указати на конкретні завдання, які мають бути вирішені відповідно до цієї мети.

Мета — це запланований результат дослідження (не слід формулювати мету як «дослідження...», «вивчення...» тощо, тому що ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету). Метою будь-якої наукової праці є виявлення нових фактів, висновків, рекомендацій, закономірностей або ж уточнення відомих раніше, але недостатньо досліджених. Мета роботи зазвичай тісно переплітається з її назвою і повинна чітко вказувати, яке питання в ній вирішується та яким є кінцевий критерій дослідження.

Наприклад: «Метою кваліфікаційної магістерської роботи є наукове обґрунтування пропозицій щодо формування інноваційної політики підприємств для отримання конкурентних переваг за рахунок своєчасного та оперативного впровадження новацій».

Або: «Метою кваліфікаційної магістерської роботи є теоретико-методичне обґрунтування та розроблення практичних рекомендацій щодо формування фінансової стратегії підприємства».

Формулювати завдання необхідно якомога ретельніше, оскільки опис їх вирішення складатиме зміст розділів магістерської роботи. Це важливо також тому, що заголовки розділів мають відповідати завданням дослідження. Визначати завдання дослідження рекомендується у формі переліку дій дослідника, використовуючи такі формулювання: «вивчити...», «проаналізувати...», «визначити...», «виявити...», «обґрунтувати...», «встановити...», «розробити...», «запропонувати...».

Далі визначаються об'єкт і предмет дослідження.

Об'єкт — це явище або процес, що породжує проблемну ситуацію та обране для вивчення. Предмет — це те, що перебуває у межах об'єкта. Конкретну організацію, підприємство, банк або установу, на прикладі яких виконується робота, не визначають як об'єкт дослідження, позаяк це — лише база для проведення досліджень.

Наприклад: «Об'єктом магістерської роботи є процес управління фінансовою заборгованістю у сфері житлово-комунального комплексу.

***Предметом** дослідження є **сукупність теоретико-методичних положень та практичних інструментів** щодо управління фінансовою заборгованістю у сфері житлово-комунального комплексу».*

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне й часткове. В об'єкті виділяється та частина, що служить предметом дослідження.

Саме на нього й спрямована основна увага студента-магістра, саме предмет дослідження визначає тему магістерської роботи, що позначається на титульному аркуші як її заголовок. Разом із тим виконавцям необхідно завжди пам'ятати про те, що чим вужчим буде предмет дослідження, тим глибшим, змістовнішим і цікавішим може бути саме дослідження.

Обов'язковим елементом вступу магістерської роботи є також *вказівка на методи дослідження*, які служать інструментом у добуванні фактичного матеріалу, будучи необхідною умовою досягнення поставленої в такій роботі мети.

Метод — це сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих розв'язанню конкретної задачі. Метод виступає вихідним пунктом роботи.

Перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі мети наводять не відірвано від змісту роботи, а коротко й змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Загальні методи наукового пізнання зазвичай ділять на три великі групи:

- 1) методи емпіричного дослідження (спостереження, порівняння, вимір, експеримент);
- 2) методи, що використовуються як на емпіричному, так і на теоретичному рівні дослідження (абстрагування, аналіз і синтез, індукція й дедукція, моделювання тощо);
- 3) методи теоретичного дослідження (сходження від абстрактного до конкретного тощо).

Спостереження — це систематичне цілеспрямоване вивчення об'єкта. Спостереження як метод пізнання дає змогу отримати первинну інформацію у вигляді організованої статистичної добірки.

Порівняння — це процес встановлення подібності або відмінностей предметів та явищ дійсності, а також знаходження загального, притаманного двом або кільком об'єктам. Різні об'єкти чи явища можуть порівнюватися безпосередньо або опосередковано через їх порівняння з будь-яким іншим об'єктом (еталоном).

Вимір на відміну від порівняння є більш точним пізнавальним засобом. Вимір — це процедура визначення чисельного значення деякої величини за допомогою одиниці вимірювання. Цінність цієї процедури полягає у тому, що вона дає точні, кількісно достовірні відомості про навколишню дійсність.

Найважливішим показником якості виміру, його наукової цінності є точність, що залежить від ретельності вченого, від застосовуваних ним методів, але головним чином — від наявних вимірювальних приладів. У складі емпіричних методів наукового пізнання вимір займає приблизно таке ж місце, як спостереження й порівняння. Окремим варіантом спостереження є *експеримент*, тобто такий метод наукового дослідження, який припускає втручання в природні умови існування предметів і явищ або відтворення певних сторін предметів і явищ у спеціально створених умовах з метою вивчення їх без супутніх обставин, що ускладнюють процес.

Абстрагування — відхід подумки від несуттєвих властивостей, зв'язків, відношень предметів і виділення декількох рис. Процес абстрагування ґрунтується на виділенні найважливішого у явищах і встановленні факту незалежності чи дуже незначної (на яку можна не зважати) залежності досліджуваних явищ від певних факторів. Результат абстрагування часто розглядають як специфічний метод дослідження, а також як елемент складніших за своєю структурою методів експерименту — аналізу і моделювання.

Аналіз — метод пізнання, який дає змогу поділяти предмети дослідження на складові частини (природні елементи об'єкта або його властивості).

Синтез припускає поєднання окремих частин чи ознак предмета в єдине ціле. Метод синтезу зазвичай є досить складним для застосування студентами.

Досить часто застосовується метод *індукції*. Під індукцією розуміють перехід від часткового до загального, коли на підставі знання про окремі частини об'єкта дослідження робиться висновок стосовно об'єкта в цілому. Метод індукції застосовується на основі методу аналізу.

Моделювання — метод, що ґрунтується на застосуванні моделі як способу дослідження об'єкта.

Розглянемо один з методів теоретичного дослідження, а саме: *сходження від абстрактного до конкретного*, що являє собою загальну форму руху наукового пізнання, закон відображення дійсності в мисленні. Відповідно до цього методу процес пізнання ніби розбивається на два відносно самостійні етапи.

На першому етапі має місце перехід від чуттєво-конкретного, від конкретного в дійсності до його абстрактних визначень. Єдиний об'єкт розділяється, описується за допомогою безлічі понять і суджень.

Другий етап процесу пізнання і є сходженням від абстрактного до конкретного. Суть його полягає у русі думки від абстрактних визначень об'єкта, тобто від абстрактного в пізнанні, до конкретного в пізнанні. На цьому етапі ніби відновлюється вихідна цілісність об'єкта, він відтворюється у всій своїй багатогранності — але вже в мисленні.

Таким чином, можна сказати, що розглянутий метод являє собою процес пізнання, відповідно до якого мислення сходить від конкретного в дійсності до абстрактного в мисленні й від нього — до конкретного в мисленні.

Наукова новизна самої магістерської роботи — це ознака, наявність якої дає авторові право використовувати поняття «набуло подальшого розвитку» при характеристиці отриманих

ним результатів і проведеного дослідження в цілому. Поняття «набуло подальшого розвитку» означає в науці факт поглиблення наукових досліджень та отримання нових результатів тих питань, які раніше вже були досліджені іншими науковцями.

У магістерській роботі для позначення ступеня наукової новизни може використовуватися термін «уперше», якщо раніше результати не були отримані іншими науковцями. Уперше може проводитися дослідження на оригінальні теми, які раніше не досліджувалися в тій або іншій галузі наукового знання. Для великої кількості наук новизна проявляється в наявності теоретичних положень, які вперше сформульовані й змістовно обґрунтовані, методичних рекомендацій, які впроваджені у практику й впливають на досягнення нових соціально-економічних результатів. Новими можуть бути тільки ті положення магістерського дослідження, які сприяють подальшому розвитку науки в цілому або окремих її напрямків.

Безумовно, враховуючи те, що магістерська робота — це передусім робота навчально-дослідницького характеру, висувати високі вимоги до рівня наукової новизни та її результатів недоцільно. Тому для рівня її результатів достатньо наявності окремих елементів новизни. Але автор як науковець-початківець повинен показати уміння правильно визначати вид і рівень новизни одержаного результату і конкретно, не допускаючи узагальнених тверджень, сформулювати положення відповідно до перелічених вимог і змісту проведеного дослідження.

Формулюючи наукову новизну одержаних результатів, подають коротку анотацію нових здобутків (рішень, висновків), одержаних студентом особисто. Необхідно показати відмінність отриманих результатів від відомих раніше, підкреслити ступінь новизни (аргументовано, коротко та чітко представляються основні наукові положення, які виносяться на захист, із зазначенням відмінності одержаних результатів від відомих раніше). Наукова

новизна дає авторові підстави при характеристиці одержаних ним результатів використовувати поняття «вперше», «удосконалено», «набуло подальшого розвитку». Рівень кваліфікаційної магістерської роботи передбачає наукову новизну починаючи зі слів «удосконалено...», «набуло подальшого розвитку...».

Наприклад: «Удосконалено:

— теоретичні положення щодо фінансового забезпечення інноваційних проектів у сфері страхування, в частині розмежування на: 1) інструменти прямого фінансування — поділ за ознаками джерел фінансування, до яких віднесено: кошти Державного бюджету, кошти місцевих бюджетів, кошти цільових програм; та інструменти позабюджетного фінансування, до яких віднесено: власні кошти підприємств, кошти приватних іноземних та вітчизняних інвесторів, кошти фінансових установ та міжнародних інституцій; 2) інструменти непрямого фінансування: податкові пільги, пільги з оренди майна, “гарантійні” інструменти. Це дасть можливість, на відміну від відомих методів, визначити пріоритетність використання цих інструментів залежно від стану сфери страхування та необхідності активізації діяльності в ній».

Або: «Набули подальшого розвитку:

— науково-методичні положення щодо обґрунтування рекомендацій з підвищення результативності використання фінансових ресурсів у процесі реалізації інвестиційної діяльності вітчизняних інвестиційних фондів, які на відміну від існуючих враховують наявність процесів бюджетування та моніторингу розподілу та використання інвестицій...»

Або: *«Набули подальшого розвитку:*

— *визначення напрямів державного стимулювання фінансового забезпечення інвестиційної діяльності підприємств;*

— *практичні рекомендації щодо удосконалення податкових інструментів стимулювання інвестиційної діяльності підприємств».*

Або: *«Набуло подальшого розвитку:*

— *визначення фінансових ресурсів домогосподарств, яке, на відміну від існуючих трактувань цього поняття, включає сукупність власних та залучених ресурсів, сформованих як заощадження та запозичення в інших інституційних секторах економіки на внутрішньому та зовнішньому фінансових ринках».*

Формулюючи положення наукової новизни, можна вживати такі вирази: *«розроблено методичні підходи... що відрізняється від...», «доведено залежність між...», «доопрацьовано метод... в частині... і поширено на...», «розроблено концепцію, що...», «розроблено новий алгоритм...», «запропоновано нове визначення...», «уточнено поняття "...", яке на відміну від існуючих...» тощо.*

Оцінюючи практичну значимість обраної теми, варто знати, що ця значимість залежить від того, який характер має конкретне наукове дослідження.

Якщо магістерська робота носить методологічний характер, то її практична значимість може виявити себе в наукових публікаціях, наявності авторських посвідчень, актів про впровадження результатів досліджень у практику, в апробації результатів кваліфікаційного магістерського дослідження на науково-практичних конференціях і симпозіумах, у використанні наукових розробок у навчальному процесі вищих і середніх навчальних закладів.

Якщо магістерська робота носить методичний характер, то її практична значимість може виявити себе в наявності науково обґрунтованої і апробованої на матеріалах об'єкта дослідження системи методів і засобів удосконалення економічного, технічного або соціального розвитку країни. Сюди ж відносять дослідження з наукового обґрунтування нових і розвитку діючих систем, методів і засобів того або іншого виду діяльності.

Для обґрунтування практичного значення одержаних результатів надаються відомості про використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання. Відзначаючи практичну цінність одержаних результатів, необхідно подати інформацію про ступінь їх готовності до використання або масштаби використання. У роботах, що мають теоретичне значення, подаються відомості про наукове використання результатів дослідження.

Наприклад: «Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні пропозицій, спрямованих на вдосконалення правової регламентації процесів формування та ефективної реалізації інвестиційного потенціалу домогосподарств».

Або: «Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо планування фінансового бюджету розвитку підприємства, які можуть бути застосовані при розробці стратегічного плану».

Або: «Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що використання запропонованих у роботі науково-методичних та практичних рекомендацій дасть змогу знизити рівень дебіторської

та кредиторської заборгованостей на підприємствах житлово-комунального комплексу та підвищить рівень ефективності управління ними».

У вступі необхідно навести перелік структурних компонентів магістерського дослідження, з урахуванням послідовності розміщення, та кількісні характеристики (кількість сторінок) основного обсягу роботи, ілюстрацій, таблиць, списку використаних літературних джерел і додатків.

2.2. Загальні вимоги до написання магістерської роботи

Магістерська робота складається з чотирьох розділів, кожен із яких поділяється на декілька підрозділів (нумерація складається з двох чисел, відокремлених крапкою: перша цифра — це номер розділу, друга цифра — номер підрозділу).

Зміст розділів має точно відповідати темі магістерської роботи й повністю її розкривати. Розділи повинні показати вміння магістранта стисло, логічно й аргументовано викладати матеріал. Кожен розділ починається з нової сторінки.

У кінці кожного розділу формулюються висновки зі стислим викладом результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від другорядних подробиць.

Всі матеріали, які не є нагально важливими для розуміння вирішення наукового завдання, виносяться у додатки.

У теоретичній частині (розділ 1) здійснюється самостійний аналіз вивченого теоретичного і наявного практичного матеріалу. Вона може містити стільки підрозділів, скільки необхідно для здійснення аналітичних робіт, які розкривають стан питання, витoki наявних проблем, тих чинників, існування яких перешкоджає їх вирішенню як на законодавчому, так і на теоретичному,

методичному або практичному рівнях. При цьому в тексті магістерської роботи слід назвати основні законодавчі та нормативні акти, які стосуються теми дослідження, дати історію розвитку теми, показати ступінь вивчення окремих питань на основі вітчизняної та зарубіжної літератури, виявити проблеми з питань, поставлених у плані першого та другого розділів основної частини магістерської роботи.

За даними дослідження встановлюються наявні відступи від діючих законів і методичних рекомендацій, дається їх об'єктивна оцінка, узагальнюється передовий досвід, розроблюється комплекс заходів.

У тексті магістерської роботи доцільно навести конкретні фінансово-кредитні розрахунки за прийнятими методиками. Якщо відомі методики складання планових та інших розрахунків, на думку автора магістерської роботи, не підходять, то магістрант повинен обґрунтувати застосування нової методики і навести відповідний теоретичний апарат.

Магістерську роботу слід будувати за принципом поступового звуження діапазону аналізованих питань, переходячи від більш загальних до конкретних. Магістрант групує різні погляди економістів щодо запропонованих питань і коротко, своїми словами описує їх, підкреслюючи найбільш аргументовані пропозиції й аналізуючи можливість їх використання у практичній діяльності.

Перший розділ магістерської роботи є теоретичним і повинен розкривати сутність досліджуваної економічної категорії, еволюцію її розвитку, місце та роль в умовах ринкових відносин. При цьому потрібно проаналізувати точки зору різних закордонних і вітчизняних економістів з проблеми, що досліджується, не забуваючи висловити й свою думку, як автора магістерської роботи.

У *другому розділі магістерської роботи* магістрантом проводиться аналіз фінансової та господарської діяльності на основі

фінансової звітності підприємства або банку, де магістрант проходив переддипломну практику. Можна надати аналіз економічних механізмів, методик або моделей, які автор збирається використовувати для дослідження проблеми за обраною темою магістерської роботи. При цьому надзвичайно важливий критичний підхід до використання в практичній діяльності всього методичного матеріалу з проблеми, що досліджується магістрантом. Це дає змогу зробити правильні висновки з позиції інтересів економіки України, її фінансової і банківської системи й розробити кваліфіковані рекомендації.

У *третьому розділі магістерської роботи* використовується зібраний практичний матеріал по об'єкту дослідження, на основі якого апробується механізм (або методичне забезпечення) рішення проблеми дослідження. Також у третьому розділі можна сформулювати заходи та пропозиції чи визначити напрями удосконалення або розвитку тієї сфери фінансово-кредитних відносин, яка є предметом аналізу, запропонувати механізми, методи, інструменти, важелі їх практичної реалізації і дати оцінку їх ефективності за результатами апробації на матеріалах об'єкта дослідження. Переконалівість висновків і рекомендацій доводиться шляхом застосування економіко-математичних методів і розрахунків, виконаних на комп'ютері, а також схем, графіків, таблиць і діаграм.

Основна частина магістерської роботи завершується пропозиціями та рекомендаціями магістранта щодо вирішення розглянутих проблем теоретичного та практичного характеру. Всі пропозиції повинні випливати з аналізу теоретичного та практичного матеріалу за темою, зробленого в основній частині.

У *четвертому розділі магістерської роботи* викладаються методичні розробки щодо проведення лекції та практичного (семінарського) заняття за темою магістерської роботи. У цьому розділі магістрант повинен продемонструвати набуті знання та навички як викладача фахових дисциплін.

Кожен розділ магістерської роботи являє собою єдність теорії й практики, тому наприкінці варто робити логічний перехід до наступного розділу. Цим забезпечується послідовність у дослідженні певної проблеми.

Після кожного розділу потрібно виокремлювати як самостійну рубрикацію «*Висновки до розділу...*», де автор магістерської роботи у короткій формі має зазначити наукові результати та новизну дослідження.

2.3. Вимоги до написання теоретичної частини

Магістерська робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, тому має всі ознаки дисертаційних робіт і на неї розповсюджуються вимоги, які висуваються до дисертаційних робіт.

А саме:

- робота повинна мати чітко регламентовану структуру;
- змістом робота повинна вирізнятися науковою новизною, тому у теоретичному розділі потрібно показати та проаналізувати напрацювання інших авторів, які вже опубліковані і відповідають обраній темі магістерського дослідження;
- у магістерській роботі закріплюються нові і практично значущі наукові факти, які одержані в процесі самостійного дослідження магістранта та базуються на вже відомих наукових теоріях, законах, закономірностях, загальнонаукових принципах і положеннях;
- у магістерській роботі повинна бути забезпечена точність та обґрунтованість інформації (зокрема, наведені коректні посилання на джерела літератури, зазначені у списку використаних джерел);
- характер і стиль викладу наукової інформації повинен відповідати вимогам до оформлення результатів

- наукових досліджень, а саме: при висловленні власної думки необхідно уникати вживання особистісних займенників «я» або «ми» у конструкціях «я думаю...», «я вважаю...» або «ми вважаємо...», натомість використовувати інші мовні конструкції, наприклад: «доцільно запропонувати...», «потрібно зауважити...», «можна зробити висновки...» тощо;
- теоретичний розділ магістерської роботи передбачає дискусію і полеміку з іншими авторами з різних питань, тому бажано висловлювати свої думки в коректній формі. Наприклад: «як слушно зауважив..., проте...», «зважаючи на доробок авторів з питань..., на теперішній час, враховуючи зміни, доцільно...» тощо;
 - всі проведені дослідження у теоретичному розділі потрібно супроводжувати таблицями, в яких відображаються узагальнені результати. Наприклад: «Сучасні підходи щодо визначення сутності поняття “фінансова безпека” (узагальнено автором за аналізом фахових джерел [5, 8, 10, 11, 23, 31])», «Результати узагальнення існуючих підходів до визначення термінів “бренд”, “торгова марка” і “товарний знак” зарубіжними та українськими авторами (узагальнено автором за аналізом фахових джерел [10, 15, 18, 22, 31])».

Після таких узагальнюючих таблиць обов'язково потрібно надавати пояснення щодо обраних визначень економічних понять різними авторами. Зокрема, що в них спільного та відмінного, що саме враховано, а що не враховано тим чи іншим автором.

У теоретичному розділі досліджуються теоретико-методичні напрацювання за темою магістерської роботи, які були опубліковані в наукових працях вчених. Виклад теоретичних положень повинен бути по можливості простим, доступним

і коротким. Ці відомості не потребують занадто докладного висвітлення й потрібні лише як база для того, щоб краще розібратися в конкретних господарських ситуаціях і показати уміння магістранта самостійно формулювати суть проблеми. Аналіз літератури з проблеми повинен бути переважно не фактографічним, а критичним, віддзеркалювати власну позицію та думку автора.

У першому підрозділі першого розділу магістерської роботи доцільно зробити огляд наукової літератури за темою роботи, зазначивши які питання якими авторами були розглянуті. В огляді літератури магістрант окреслює основні етапи розвитку наукової думки стосовно обраної проблеми. Стисло й критично висвітлюючи роботи попередників, магістрант повинен назвати ті питання, що залишились нерозглянутими, і, отже, визначити свої завдання у вирішенні проблеми. Слід пам'ятати, що, цитуючи будь-яке джерело інформації, необхідно робити посилання на нього, оскільки воно є предметом інтелектуальної власності його автора.

Важливу частину першого розділу магістерської роботи складає цитування. У роботі не повинно бути переписаних з наукової літератури положень і формулювань, натомість допускаються лише посилання на них. Цитати роблять дослідження вагомішим з наукової точки зору, допомагають автору підкріпити свою думку чи спростувати інші твердження. При цитуванні слід дотримуватись як міри, так і певних правил.

Доцільно в теоретичному розділі викласти таблиці, які узагальнюють відомості щодо основних економічних понять із праць різних авторів. Після цього варто здійснити критичний аналіз поглядів різних авторів та сформулювати власне визначення поняття, яке є уточненим з точки зору проведеного аналізу.

В теоретичному розділі бажано узагальнити або скласти класифікації за виділеними ознаками різних понять або чинників,

які впливають на прийняття управлінського рішення. У таблицях узагальнення думок різних авторів щодо визначення понять економічної науки або узагальнених класифікацій обов'язково вказувати ступінь авторської новизни. Наприклад, після назви таблиці зробити примітку: «Складено автором за опрацьованими науковими джерелами [11, 23, 34, 41]».

У теоретичному розділі в окремому підрозділі доцільно здійснити аналіз законодавчої та нормативно-правової бази України, яка стосується теми магістерської роботи. Якщо для повного розкриття обраної теми є необхідність розглянути досвід інших країн, то доцільно цю інформацію надати також в окремому підрозділі з обов'язковими висновками щодо доцільності використання зарубіжного досвіду в реаліях української економіки.

У заключному підрозділі цього розділу, слід викласти бачення автора щодо розв'язання тих проблем, які були з'ясовані у ході теоретичних досліджень та макроекономічного аналізу ситуації, що є предметом дослідження.

Для написання теоретичної частини необхідно послуговуватись законами України і підзаконними актами відповідних державних органів влади, рішеннями Кабінету Міністрів України з питань, які є предметом дослідження, монографічною літературою, матеріалами наукових конференцій і журнальними статтями з актуальних фінансових і банківських проблем, інформаційними ресурсами мережі Інтернет.

2.4. Вимоги до написання аналітичної частини

Аналітичний розділ магістерської роботи ґрунтується на даних звітності підприємств, організацій або банків, де магістрант проходив виробничу та переддипломну практики.

В аналітичному розділі допускається аналіз загальної ситуації, яка склалася в українській економіці й стосується тематики магістерської роботи. Обов'язково потрібно навести історію розвитку та сучасну характеристику підприємства, організації або банку, де магістрант проходив виробничу та переддипломну практики, та проаналізувати основні техніко-економічні показники розвитку підприємства (організації або банку) за останні три роки. Доцільно зробити горизонтальний та вертикальний аналіз балансу підприємства за останні 2–3 роки та провести комплексний аналіз фінансового стану підприємства (організації або банку). Головним джерелом аналізу фінансового стану підприємства є форми бухгалтерської звітності. Центральною формою фінансової звітності є баланс (форма 1). Горизонтальний аналіз балансу підприємства — це порівняння показників поточного періоду з тими ж показниками минулого періоду, тобто спостереження за динамікою (зменшенням або збільшенням значення показника у часі). Необхідно звернути увагу на такі рядки активу балансу, як «Фінансові вкладення», «Грошові кошти та грошові еквіваленти» і «Дебіторська заборгованість». За результатами проведеного горизонтального аналізу необхідно зробити висновки. Вертикальний аналіз балансу — це аналіз балансу підприємства за два порівнюваних періоди часу, в кожному із яких розраховується питома вага розділів і окремих їх складових в загальній сумі (валюти) активу та пасиву і аналізується їх динаміка шляхом визначення відхилень (абсолютних та відносних) із аналогічними даними попереднього періоду. При проведенні вертикального аналізу балансу підприємства обов'язково треба враховувати зіставність даних балансів (зазвичай приймають дані на кінець фінансового періоду). Горизонтальний аналіз надає відомості щодо зміни фінансового стану підприємства за статтями балансу. Доцільно у висновках звернути увагу на ті статті балансу, які мають значні

відхилення від даних попереднього періоду. Вертикальний аналіз балансу підприємства надає відомості щодо структури балансу і також показує відхилення за статтями балансу у розрізі структури. Доцільно звернути увагу на статті балансу, які мають значне відхилення у структурі щодо даних попереднього року.

Після ознайомлення з балансом і проведення вертикального і горизонтального аналізів активів та пасивів підприємства необхідно проаналізувати показники, що характеризують фінансову діяльність підприємства більш детально. Вся сукупність таких показників може бути наведена у вигляді чотирьох укрупнених груп, що характеризують платоспроможність, ефективність використання фінансових ресурсів, обіговість активів та потенційні можливості підприємства.

Окремим підрозділом доцільно виділити аналіз конкретної проблеми, яка розглядається в магістерській роботі. Наприклад: «Аналіз ймовірності банкрутства підприємства» або «Аналіз фінансової безпеки підприємства» тощо.

В аналітичному розділі обов'язково потрібно навести формули та посилання на джерела, за якими проводилися розрахунки. Результати розрахунків подаються у вигляді таблиць. Після наведення результатів розрахунків (таблиць) потрібно їх прокоментувати та зробити висновки щодо динаміки техніко-економічних показників, фінансового стану підприємства та інших результатів.

Залежно від задач, які визначено для вирішення в магістерській роботі, можна застосовувати спеціальні методи: SWOT-аналіз, ABC-аналіз, STEP-аналіз та ін.

Наприкінці розділу потрібно зробити узагальнюючі висновки щодо проведеного аналізу та окреслити ті проблеми, які потребують вирішення та розв'язання.

2.5. Вимоги до написання практичної частини

У третьому розділі магістерської роботи необхідно приділити увагу практичному вирішенню проблем, виявлених у попередніх розділах. Всі запропоновані рішення потрібно супроводжувати економічними розрахунками. Залежно від теми магістерської роботи в третьому розділі можна пропонувати із наведеними необхідними розрахунками бізнес-план, інвестиційну пропозицію, бюджетний план запропонованого вирішення виявленої проблеми. Третій розділ є самостійною пропозицією автора щодо розв'язання економічної проблеми та демонструє рівень його компетентності, знань та навичок, які він отримав в процесі магістерської підготовки.

Третій розділ може складатися із двох підрозділів, які доцільно назвати, наприклад, так: «Розробка заходів щодо покращення...» та «Оцінка ефективності впровадження запропонованих заходів на підприємстві (в організації, банку)».

2.6. Вимоги до написання частини з методики викладання фахових дисциплін

Розділ магістерської роботи з методики викладання фахових дисциплін складається з двох підрозділів. У першому підрозділі доцільно розглянути методичні аспекти викладання теоретичного матеріалу за темою магістерської роботи у вигляді лекції. Потрібно навести інформацію щодо нормативно-правових актів у галузі освіти, в яких були визначені основні правові норми демократичного функціонування та розвитку системи освіти в Україні.

Одним з найважливіших завдань сучасної фінансово-економічної освіти є підготовка фахівців, здатних вирішувати складні

проблеми сучасного фінансового ринку та фінансово-господарської діяльності підприємства, виробництва продукції та надання послуг, стратегічного та тактичного управління підприємством, бізнес-планування тощо.

Традиційний процес навчання зосереджений навколо фігури викладача. Динаміка навчального процесу постає швидше у вигляді «процесу викладання». В таких умовах саме викладачі здебільшого визначають основну змістовну спрямованість занять в межах існуючої програми чи навчального плану. Коли викладач озвучує навчальні матеріали у формі лекції, то організатором навчального процесу є тільки викладач. Студенти в цьому випадку в більшій чи меншій мірі перебувають у стані пасивного сприйняття матеріалу. Така ситуація не є сприятливою для засвоєння та опрацювання навчального матеріалу. За визначенням психологів, студенти перебувають у навіязаній їм ситуації вже на стадії вибору темпів навчання незалежно від їхніх навчальних можливостей та психофізичного стану на цей момент. Для досягнення більшої ефективності навчального процесу у фокусі уваги повинен перебувати студент як суб'єкт навчання із своїми потребами, темпом засвоєння матеріалу, можливостями. Доцільно ситуацію навчання розвернути в бік студента. Для цього необхідно застосувати нові методи та засоби, впроваджувати інновації в методи навчання і викладання навчальних дисциплін, в засоби візуалізації навчального матеріалу, застосовувати форми активного і вмотивованого навчання, роботу в групах, самостійне навчання і презентацію, формування інноваційного мислення.

Доцільно розглянути декілька видів лекції як форми організації навчання та обґрунтувати, який вид доцільно обрати для викладення теоретичних положень за обраною темою магістерської роботи. Потрібно підкреслити, що дидактичною метою лекції є поглиблене поелементне вивчення і засвоєння якого-небудь поняття, теорії. Лекція характеризується великою

емкістю. Провідною функцією лекції є надання науково обґрунтованої інформації. Навчальний матеріал лекції подається окремим інформаційним блоком. У першому підрозділі четвертого розділу доцільно обґрунтувати основні функції сучасної лекції та підкреслити саме ті з них, які є доцільними для обраної теми.

Так, *методологічна функція* забезпечує вироблення певного наукового підходу до предмета, що полягає у вивченні його в динаміці й розвитку.

Виховна функція дає змогу здійснити складне завдання формування особистості майбутнього фахівця, виховує в ньому переконливість і свідому активність. Необхідно відзначити нерозривний зв'язок виховної функції лекції з формуванням соціальної активності, оскільки передача узагальненого соціального досвіду, культури невіддільна від завдання спонукання слухача до діяльності, вчинку.

Інформаційна (освітня) функція разом з передачею системи потрібних знань про предмет допомагає аудиторії самостійно вибудувувати цю систему в процесі образного мислення. Найважливішу роль в лекції відіграє інформація, тобто передача знань і їх аналіз, що вимагає надання новітніх наукових даних.

Розвиваюча функція пов'язана із завданням формування пізнавальної активності аудиторії, вимагає ведення лекційного викладання як процесу самостійного творчого пізнання. Завдання лекції — залучити аудиторію до процесу наукового пошуку, підводячи слухачів до самостійного усвідомлення одержаних висновків.

Орієнтуюча функція дає змогу спрямувати студента в потоці інформації, одержаної з різноманітних джерел — лекцій, практичних занять, навчальної, наукової та спеціальної літератури. Здійснюючи огляд наукової літератури, аналізуючи теоретичні положення, лектор виділяє основне, суттєве, вказує на шляхи вирішення поставлених завдань, допомагає виділити головне

і виокремити зайве, вибудовує одержану наукову інформацію в чітку систему.

Організуюча функція надзвичайно значуща, саме вона робить лекцію незамінним, найважливішим елементом навчального процесу. У всій багатоманітності форм і методів навчальної діяльності тільки лекція здатна об'єднати всі елементи складного процесу пізнання, організувати й спрямувати його на досягнення поставлених педагогічних цілей.

Потрібно обрати найбільш доцільну для обраної теми форму лекції. Існує декілька видів лекцій як форми організації навчання, зокрема: тематичні, серед них особливо виділяються вступна й заключна (підсумкова), оглядові й консультативні, лекційні спецкурси, а також настановчі, поточні. Існують і інші за термінологією, але тотожні за змістом та призначенням з вищенаведеними класифікації лекцій: вступна, конкретизації, інтеграції навчального матеріалу тощо.

Тематична лекція — основний вид лекції для вищої школи. У ній всебічно й систематично розкривається програмовий матеріал, виділяються провідні аспекти вивчення кожної наукової проблеми, виявляються взаємозв'язки між окремими частинами лекційного курсу.

Вступна лекція висуває й обґрунтовує основні методологічні позиції, визначає предмет і метод науки, яка вивчається, зв'язок теоретичного матеріалу із суспільною практикою, особистим досвідом студентів і їх майбутньою спеціальністю. Для вступної лекції добирають навчальний матеріал, який передбачає первинне ознайомлення з темами розділу, що вивчатимуться на наступних заняттях. Головне її завдання — зацікавити навчальним матеріалом теми, розкрити існуючі взаємозв'язки між іншими темами та пояснити існуючу системність у знаннях.

Заключна, або підсумкова лекція має на меті систематизацію здобутих знань, підбиття підсумків прочитаного лекційного курсу.

Оглядова лекція передбачає системний аналіз центральних наукових проблем курсу, які пов'язуються з практичним досвідом слухачів і завданнями професійної діяльності, спрямована на поглиблення здобутих знань за допомогою навчальної інформації та певну їх систематизацію. Такі лекції мають місце наприкінці вивчення кількох споріднених загальною ідеєю тем і є узагальнюючими. Оглядова лекція може бути призначена і для загального ознайомлення з певним навчальним матеріалом, глибоке вивчення якого відповідно до програми не передбачене. Такі лекції створюють необхідні передумови для активізації самостійної роботи учнів у напрямку розширення та поглиблення своїх знань.

Консультативна лекція доповнює і уточнює матеріал оглядової, висвітлюючи розділи курсу, які викликають серйозні труднощі при самостійному вивченні.

Настановча лекція проводиться перед семінарами, конференціями тощо. Основне її призначення — окреслити коло питань, проблем, які необхідно опрацювати, висвітлити на наступних заняттях. Тут може пояснюватись та обґрунтовуватись загальний план, структура проведення певної навчальної роботи, встановлюватись система окремих завдань (теоретичних, практичних), які необхідно виконати, щоб зробити відповідні висновки.

Основною метою поточної лекції є розкриття та пояснення конкретної теми, яка містить велику за обсягом і складну за змістом навчальну інформацію. Зміст такої лекції може визначатись як на основі окремого предмета, так і комплексно, із використанням навчального матеріалу кількох предметів природничого циклу, тобто на міжпредметній основі.

Вступна лекція готує студентів до творчого розв'язання навчально-пізнавальних задач. Вона визначає подальше ставлення, інтерес слухачів до предмета, активізує їх розумову діяльність. Все це є передумовою успішного подальшого навчання.

Дидактичною метою лекції конкретизації є поглиблене, поелементне вивчення і засвоєння якого-небудь поняття, теорії. Вона характеризується великою місткістю, тому її провідна функція — інформативна. Навчальний матеріал такої лекції подається інформаційним блоком, в який входить одне або кілька взаємопов'язаних понять.

На лекції інтеграції відбувається подальший розвиток і перетворення здобутих знань, установлення зв'язків і відношень між їх елементами. Мета таких лекцій полягає у формуванні у студентів системи знань на основі усвідомлення загальної закономірності, загального принципу, поступового переходу від часткових до більш широких узагальнень. Основна функція цих лекцій — інтегративна, вона дає змогу із великої кількості одержаних знань виділяти тільки ті, на які падає основне змістовне і логічне навантаження та які є опорою для встановлення зв'язків між основними поняттями теми, курсу, предмета.

Узагальнююча лекція проводиться наприкінці вивчення розділу або теми для закріплення здобутих слухачами знань. При цьому лектор знову виділяє вузлові питання, широко використовує узагальнюючі таблиці, схеми, алгоритми, що дасть змогу включити засвоєні знання, уміння і навички в нові зв'язки і залежності, перевести їх на більш високі рівні, допомагаючи тим самим застосуванню здобутих знань, умінь і навичок в нестандартних і пошуково-творчих ситуаціях.

Міні-лекція може проводитись викладачем на початку кожної пари протягом 10 хвилин і стосуватись одного з питань теми, яка вивчається.

Відеолекція допомагає розвитку наочно-образного мислення у слухачів. Викладач попередньо здійснює добір необхідних відеоматеріалів за темою, що вивчається. Перед початком перегляду до слухачів доводиться цільова установка, а у процесі перегляду відеоматеріалів лектор коментує події, що відбуваються на екрані.

Інструктивна лекція проводиться з метою організації самостійної подальшої роботи слухачів з поглиблення, систематизації та узагальнення матеріалу, що вивчається, на практичних і лабораторних заняттях. У ході лекції слухачі ознайомлюються з методичними рекомендаціями по роботі з навчальною літературою, зі змістом теми, виконують інструктивні завдання.

Лекційні спецкурси зазвичай виходять за рамки навчальної програми, значно розширюючи й поглиблюючи наукові знання, здобуті в рамках програми, полегшують їхнє творче осмислення. Через спецкурси студенти вводяться в проблематику певної наукової школи, проходять школу творчого пошукового мислення.

Існує ще така класифікація лекцій за видами:

- монолекція — читання матеріалу;
- лекція за принципом зворотного зв'язку, яка поєднує пояснення з активним залученням слухачів;
- комбінована лекція — читання лекції з демонстрацією дослідів, ілюстрованого, аудіо- і відеоматеріалу;
- багатоцільова лекція, заснована на комплексній взаємодії окремих елементів, як-от: подача матеріалу, його закріплення, застосування, повторення і контроль;
- лекційний огляд матеріалу тематичного циклу має підсумково-узагальнюючий характер;
- проблемна лекція — апробація багатоваріантних підходів до вирішення окресленої проблеми, вона активізує особистий пошук слухачів.

Як показує практика, запитання після лекції і за витраченим часом, і за виховною значимістю такого виду контакту зі слухачами часто перетворюються на окремий вид роботи лектора. Це означає, що можна говорити про існування особливої активної форми — лекції-брифінгу. Така лекція складається з короткого (15–20 хвилин) повідомлення лектора і відповідей його

на питання слухачів (45–60 хвилин). Принципово нових елементів методики лекція-брифінг не пропонує, але при підготовці необхідно особливо ретельно продумати зміст і форму вступного повідомлення. Воно має бути інформативним, зрозумілим, коротким, композиційно завершеним. Виступів слухачів не передбачається, принципова методична структура така: повідомлення лектора — питання слухачів — відповіді лектора.

Інакше будується лекція-бесіда. Крім питань слухачів, вона допускає викладення ними своєї точки зору з того чи іншого питання. На такій зустрічі лектор і сам повинен ставити запитання слухачам, щоб почути їхні висловлювання, викладення їхньої позиції. Так утворюється ґрунт для обміну думками, для бесіди. Методична специфіка лекції-бесіди полягає в тому, що лектор виступає і в ролі інформатора, і в ролі співбесідника, що вміло направляє хід діалогу зустрічними питаннями.

Лекція-бесіда може перетворитись на лекцію-диспут і природним, так би мовити, шляхом, і в результаті запланованих дій лектора. Так, лектор робить короткий виступ на початку зустрічі, але потім відбувається не просто розмова-діалог зі слухачами, а полемічна бесіда. Функції лектора передбачають таку постановку питань, яка веде до зіткнення думок і відповідно пошуку аргументів, поглибленого аналізу проблем, що розглядаються. У цьому випадку методична майстерність лектора полягає не лише в умінні читати лекцію-монолог, відповідати на запитання, вести бесіду, але й наявності навичок організації спору і вмілого керування ним. Тему дискусії потрібно обирати і розробляти попередньо. Але однієї потенційної дискусійності недостатньо. Тема повинна давати можливість учасникам дискусії прийти до кінцевого результату, до істини.

Може бути використана ще одна форма виступу — це лекція-анкета. Для нечисленної і відносно підготовленої аудиторії складається анкета для проведення опитування з 20–25 запитань

за темою лекції. Отримавши анкету на початку лекції, слухачі під керівництвом лектора з'ясовують, які відповіді на запитання не викликають у них певних утруднень щодо розуміння. Припустимо, таких виявиться 15. Ті 10 (чи менше), що залишились, ранжуються за ступенем складності, актуальності або тематичності, утворюючи план лекції. Цей вид роботи трудомісткий і нелегкий для лектора, але досить ефективний, оскільки одразу залучає людей до роботи, дає можливість з'ясувати їхні інтереси, долучитися до розробки плану лекції. Звичайно, від лектора вимагаються швидкість мислення, ерудованість, додаткові зусилля при підготовці до виступу.

Практикується і бінарна лекція (лекція-дует), яка проводиться двома лекторами одночасно. Помічено, що в такому випадку увага аудиторії значно збільшується, мислення активізується. Від лекторів вимагається відмінна співпраця, вміння взаємно доповнювати один одного, імпровізувати. Важлива і попередня домовленість про розділення функцій і розподіл фактичного матеріалу.

Якщо ж два (або більше) лектори розглядають одну загальну для них тему в одній і тій самій аудиторії, відповідаючи при цьому на запитання слухачів або ведучи з ними бесіду, то виникає ситуація, відома під назвою «круглий стіл». Ця поширена в лекційній практиці методика максимально демократизує спілкування лекторів і слухачів, оскільки передбачає їх рівність як співрозмовників у колективному обговоренні проблеми. Однак і за «круглим столом» є лідери — спеціалісти з конкретних питань. Повинен бути і лідер-організатор, функції якого — стежити за регламентом, дисциплінувати учасників бесіди тощо.

Лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку (інтерактивна лекція) можлива як за допомогою звичайних вербальних (словесних) засобів, так і за допомогою технічних засобів навчання у спеціально обладнаних аудиторіях. Якщо лектор іде

традиційним шляхом, то це дещо нагадує лекцію-бесіду з тією різницею, що максимальне навантаження при відповіді на запитання лягає на самих слухачів. Лише у тому випадку, коли ніхто в аудиторії не зможе дати правильної відповіді, викладач роз'яснює сам. При підготовці і проведенні інтерактивних лекцій бажано заздалегідь роздати необхідний дидактичний матеріал, методичні рекомендації щодо вивчення теми, щоб аудиторія, готуючись до цього заняття, виписала до зошитів визначення, найбільш важливу інформацію.

При підготовці тексту лекції потрібно враховувати, що основною функцією лекції є інтегративна, яка дає змогу з великої кількості здобутих знань виділяти тільки ті, на які падає основне змістовне і логічне навантаження, та ті, які є опорою для встановлення зв'язків між основними поняттями теми. Підготовка лекції ґрунтується на відборі фактів, їх аналізі та узагальненні для побудови логічної системи аргументації. Обов'язково попередньо скласти план лекції, за яким розкривається зміст обраної теми. Матеріал лекції повинен бути зрозумілим для студентів, мати логічний та послідовний зв'язок. Теоретичний блок з обраної теми доцільно завершити опорною схемою (або презентацією, яку можна навести у додатках), що дасть змогу студентам краще осмислити провідні напрями теми, її ключові поняття.

У другому підрозділі четвертого розділу наводяться методичні розробки практичних або семінарських занять, які доцільно було б провести зі студентами за обраною темою магістерської роботи. Практичне заняття — це вид навчального заняття, на якому викладач організовує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентами відповідно до сформульованих завдань. Практичне заняття включає проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок тих, хто навчається, постановку

загальної проблеми викладачем та її обговорення, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку і оцінювання. Проте загальне не виключає, а передбачає одиначне, особливе. Отже, кожне практичне заняття має певні особливості.

Практичні та семінарські заняття спрямовані на поглиблення теоретичного матеріалу й формування практичних умінь та навичок, а також уміння аналізувати й застосовувати одержані знання для вирішення практичних завдань.

Практичний блок, який базується на теоретичних положеннях, передбачає розробку технології формування у студентів комплексних умінь з навчальних дисциплін, що викладаються. Уміння найчастіше тлумачаться як знання в дії. Проте процес переходу знань в уміння досить тривалий і складний, оскільки пов'язаний зі зміною їхньої структури, тобто в систему наявних знань включаються суб'єктивно нові — новітні наукові ідеї, теорії, методи, засоби. Водночас цей процес супроводжується зміною типів пізнавальної діяльності: відбувається перехід від репродуктивної до продуктивної творчої діяльності. У низці досліджень установлено, що провідними засобами реконструювання знань у навчальній і професійній діяльності слід вважати такі: алгоритмічність дій; варіативність використання методів викладання і застосування знань; структурування системи знань на різних рівнях узагальнення; перебудову первинних знань.

Плануючи практичне або семінарське заняття, потрібно обґрунтувати доцільність для обраної теми проведення практичного (для економічних дисциплін це переважно розв'язання практичних завдань та опрацювання практичних ситуацій) або семінарського (переважно обговорення проблеми з різних точок зору) заняття. До практичного блоку належать практичні завдання різного рівня складності з альтернативною основою. Насамперед це практичні задачі, які є «основною клітинкою» фінансово-господарської діяльності підприємства

та безпосередньо спрямовані на формування проєктувальних, конструктивних, комунікативних і організаторських умінь. Розв'язуючи задачі, студенти вчаться аналізувати, моделювати, конструювати, регулювати, організовувати як свою виробничу так і організаційну діяльність.

Практична частина четвертого розділу може бути представлена у вигляді розробленого кейсу за обраною тематикою. Кейсове навчання є різновидом інтерактивних методів навчання, для яких студенти поділяються на групи або бригади. При підготовці кейсу потрібно враховувати певні методичні рекомендації. Звіт за результатами аналізу кейсів готується письмово. Захист кейсу проходить публічно, у ньому беруть участь всі члени бригади, доповідаючи про певну частину загальної роботи. Така форма захисту, окрім оволодіння теоретичними знаннями з економічних дисциплін, має на меті розвиток навичок публічних виступів і ведення дискусій. Після завершення доповіді бригади відбувається обговорення. В обговоренні беруть участь усі студенти групи. Вони мають ставити запитання по суті доповіді, висловлюючи свої зауваження або вказуючи на найбільш вдалі знахідки стосовно аналізу ситуації. Після закінчення обговорення доповідей всіх бригад студентської групи складається рейтинг за виступами бригад, викладач робить свої загальні зауваження і дає рекомендації.

Можна рекомендувати методичну розробку практичного заняття у вигляді невеликої за обсягом ділової гри. Враховуючи швидкі темпи розвитку засобів інформації та підвищення вимог до підготовки фахівців, доцільно розробляти та пропонувати до впровадження активні методи навчання, які допоможуть відтворити (імітувати) виробничу діяльність у навчальному процесі. Ділові ігри належать до активних методів навчання, які допомагають відтворювати наближені до реальної професійної діяльності ситуації. Ділова гра являє собою сукупність заходів, в межах яких

група студентів повинна вирішити певну задачу, що відображає реальну виробничу чи іншу ситуацію.

На відміну від тренінгів, які також належать до активних методів навчання, ділові ігри відтворюють бізнес-ситуацію у динаміці, а бізнес-процеси — у розвитку. Головною задачею впровадження у навчальний процес ділових ігор є відтворення бізнес-процесів у динаміці та залучення до участі в них всіх учасників. Цей метод передбачає відтворення технологічних, економічних, соціально-психологічних характеристик та умов бізнес-діяльності. Таким чином ігрові методи навчання дають змогу наблизити навчальний процес до реальних умов функціонування підприємств та відтворення сучасного бізнес-середовища.

Робота в групах — це форма навчання, яка відкриває особливо широкі можливості для активізації навчання на засадах активної співпраці учасників. Вона відрізняється від традиційних форм викладання лекцій та проведення практичних або семінарських занять тим, що долає пасивність студентів і надає можливість зосередити увагу на самих учасниках навчання. Робота в групах дає можливість всім учасникам розвивати свої комунікативні, інтерактивні чи організаторські здібності, брати участь у процесах комунікації і мислення, ділитися своїми знаннями та ідеями, вчитися один у одного, спільно доходити нових висновків. Навчальний матеріал опрацьовується глибше у порівнянні з лекцією, яка сприймається переважно пасивно. З іншого боку, впроваджуючи роботу в групах, викладач іде на ризик втрати контролю над навчальним процесом. Тому варто зауважити, що навчальний процес на засадах активної участі всіх учасників буде вдалим за умови взаємоповаги між учасниками. Робота в групах є спробою створити демократичне навчальне середовище.

Методичні розробки з проведення практичного або семінарського заняття потрібно супроводжувати візуальним матеріалом

(бажано окремою презентацією, яку доцільно розмістити у додатках до магістерської роботи). Введення візуалізації навчального матеріалу при роботі в групах суттєво допомагає студентам у запам'ятовуванні та осмисленні пізнаного матеріалу. Наочна фіксація важливих питань, які стосуються змісту навчального матеріалу, має важливе значення, адже завдяки візуалізації покращується розуміння навчального матеріалу. Візуалізація може здійснюватися різними методами. Так, на дошці або іншому технічному засобі, який проектує зображення на екран, фіксуються важливі вислови, визначення, схеми, алгоритми, формули.

Семінарські заняття виконують такі основні функції (відповідно формулюють дидактичні цілі заняття: навчальну, виховну і розвивальну):

- навчальну (поглиблення, конкретизація, систематизація знань, здобутих під час лекційних занять та у процесі самостійної підготовки до семінару);
- розвивальну (розвиток логічного мислення, формування умінь і навичок роботи з різними літературними джерелами, аналізу фактів, явищ, проблем тощо);
- виховну (патріотичне виховання, виховання економічної, екологічної культури і мислення, прищеплення зацікавленості вивченням конкретної дисципліни та фахом, формування потреби здорового способу життя тощо);
- діагностично-корекційну (контроль якості засвоєння студентами навчального матеріалу, виявлення прогалин його засвоєння та їх подолання) та ін.

Практичні заняття відрізняються від семінарських тільки тим, що на них студенти здобувають практичні навички з навчальної дисципліни шляхом розв'язання задач. Семінарські заняття — це переважно опрацювання теоретичного матеріалу лекцій шляхом диспуту або просто повідомлення з того або іншого питання.

При розробці лекційних, практичних або семінарських занять потрібно пам'ятати про те, що завданням сучасної вищої освіти є не тільки процес передачі знань, а й навчання студентів творчому мисленню при прийнятті рішень у складних і непередбачуваних умовах, а це потребує застосування нових підходів та методик навчання, відповідальності за розвиток професійного знання і набуття практичних навичок, оцінювання стратегічного розвитку команди, здатності до навчання, що значною мірою є автономним і самостійним. Креативна концепція навчання передбачає наявність у майбутніх фахівців спеціалізованих концептуальних знань на рівні новітніх досягнень, які були здобуті у процесі навчання та професійної діяльності і є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, зокрема в контексті дослідницької роботи.

2.7. Заключна частина

Заключна частина магістерської роботи називається «Висновки». Як і всякий висновок, він повинен бути зумовлений логікою проведення дослідження і мати форму синтезу накопиченої в основній частині наукової інформації, тобто послідовного викладу одержаних підсумків і їх співвідношення із загальною метою та конкретними завданнями, поставленими та сформульованими у вступі. Приклад написання висновку до магістерської роботи наведено у *додатку Ж*.

У висновку викладаються здобуті в магістерському дослідженні найбільш важливі наукові та практичні результати, які сприяли вирішенню наукової проблеми (завдання). У висновках необхідно наголосити на кількісних показниках одержаних результатів та обґрунтувати їх достовірність. Далі формулюються рекомендації щодо наукового та практичного використання одержаних результатів.

У висновках слід стисло по пунктах викласти основні результати, які виносяться на захист, а також своє бачення застосування здійснених теоретичних та практичних розробок, оцінити отриманий позитивний ефект від їх використання, зробити свої висновки та надати рекомендації.

Висновок повинен відображати зміст всієї роботи, її сутність, теоретичне і практичне значення, підбивати підсумки вирішення тих завдань, які були поставлені у вступі до магістерської роботи. Висновки та пропозиції мають бути сформульовані чітко та ясно і зрозумілі навіть без читання основного тексту.

Найзручніше формулювати висновки відповідно до поставлених завдань. Кожен висновок рекомендується оформити окремим абзацом. У першому пункті доцільно дати оцінку стану вивчення проблеми дослідження, далі — викласти результати дослідження, наведені в кожному розділі магістерської роботи. Зазвичай висновки займають 3–5 сторінок.

2.8. Бібліографічний список використаної літератури та додатки

Наступна складова частина магістерської роботи — бібліографічний список використаної літератури. Цей список є однією з істотних частин магістерської роботи та відображає самостійну творчу роботу магістранта. Він показує не тільки ступінь вивчення досліджуваної теми, але й глибину авторської роботи над нею. Бажано використовувати новітні джерела (приблизно 80 % літературних джерел має бути за останні п'ять років), зокрема зарубіжні. Іноземна література (5–10 джерел) вказується останньою у списку. Посилання на літературу подаються відповідно до прийнятих стандартів.

Варто включати до бібліографічного списку й ті роботи, на які немає посилань у тексті магістерської роботи, але які фактично були використані при осмисленні даної проблеми дослідження. У списку використаної літератури можуть бути зазначені такі джерела інформації: документи законодавчого характеру, підручники, навчальні посібники, монографії, довідники, статті, інформація, опублікована в збірниках та журналах, депоновані рукописи, нормативно-технічні документи, дисертації та автореферати, звіти, каталоги, описи до патентів і авторських свідоцтв, методичні вказівки, науково-популярні і художні твори, архівні матеріали тощо. Рекомендована орієнтовна кількість використаних літературних джерел для роботи за ОКР «магістр» складає 130–150 найменувань. Не рекомендується включати до цього списку енциклопедії, довідники, науково-популярні книги, газети.

Список використаної літератури формується одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті, в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку.

Приклади оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел магістерської роботи з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 представлено у *додатку Н*.

Після висновку слід розмістити додатки — допоміжні або додаткові матеріали, до яких входять таблиці, рисунки, графіки, анкети, статистичні дані, додаткові розрахунки, звітність підприємств та організацій, методичні розробки тощо. Тобто у додатках подають матеріал, який є необхідним, але не може бути послідовно розміщеним в основній частині через великий обсяг або спосіб відтворення. Додатки розміщують в порядку появи посилань у тексті.

Розділ 3. *Вимоги до оформлення магістерської роботи*

3.1. Технічні вимоги до оформлення магістерської роботи

Магістерська робота повинна бути грамотно виконана, охайно оформлена та переплетена.

Магістерська робота оформляється машинним (за допомогою комп'ютерної техніки) способом на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210 x 297 мм). Обсяг магістерської роботи (без додатків) становить 80–100 сторінок друкованого тексту. Готова магістерська робота має бути переплетена у тверду палітурку.

Текст магістерської роботи друкується у текстовому редакторі MS Word (або аналогічному за можливостями програми) шрифтом Times New Roman, 14 кеглем з міжрядковим інтервалом 1,5. Текст роботи слід друкувати, додержуючись таких розмірів полів: зверху та знизу — 20 мм, з лівого боку — 30 мм, з правого боку — 15 мм. Орієнтація — книжкова (деякі таблиці та схеми можуть бути розташовані на сторінках альбомної орієнтації або папері формату А3). Під час виконання магістерської роботи необхідно дотримуватися рівномірної цільності, контрастності й чіткості тексту.

Прізвища, назви установ, організацій, фірм та інші власні назви у магістерській роботі наводять мовою оригіналу. Скорочення слів і словосполучень у роботі допускається відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи.

На титульному аркуші зазначають повну назву міністерства/відомства, вищого навчального закладу, назву структурного

підрозділу, ПІБ студента, назву академічної групи, тему роботи, спеціальність, дані про наукового керівника, місто та рік подання дипломної магістерської роботи до захисту (Додаток Б).

Структурні елементи — ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ — друкуються великими літерами симетрично до тексту.

Розділи і підрозділи (параграфи) повинні мати заголовки. Заголовки структурних елементів роботи, зокрема розділів, слід розташовувати посередині рядка і друкувати великими літерами без крапки в кінці, не підкреслюючи. Заголовки підрозділів магістерської роботи слід починати з абзацного відступу і друкувати маленькими літерами, крім першої великої, не підкреслюючи, без крапки в кінці. Відстань між заголовком структурних частин, підрозділів (параграфів) та текстом повинна дорівнювати 1–2 інтервалам.

Наприклад:

**РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ
ОПОДАТКУВАННЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ**

**3.1. Сучасний стан оподаткування
малих підприємств в Україні**

Текст

Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту магістерської роботи і дорівнювати 1,25 см. Якщо заголовок складається з двох і більше речень (що не є бажаним), їх розділяють крапкою. Перенос слів у заголовку розділів та підрозділів не допускається. Не допускається розміщувати назву розділу,

підрозділу в нижній частині сторінки, якщо після неї розміщено тільки один рядок тексту (мінімум 2).

Кожну структурну частину роботи слід починати з нової сторінки. Сторінки роботи слід нумерувати арабськими цифрами, додержуючись наскрізної нумерації упродовж усього тексту магістерської роботи. Номер сторінки проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці. Титульний аркуш включають до загальної нумерації сторінок звіту. Номер сторінки на титульному аркуші не проставляють. Ілюстрації й таблиці, розміщені на окремих сторінках, включають до загальної нумерації сторінок роботи. Розділи і підрозділи (параграфи) магістерського дослідження повинні мати порядкову нумерацію в межах викладення суті роботи і позначатися арабськими цифрами, наприклад: 1, 2, 3 і т. д.

Підрозділи (параграфи) магістерської роботи повинні мати порядкову нумерацію в межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу (параграфа), відокремлених крапкою, наприклад: 1.1, 1.2 і т. д.

3.2. Оформлення допоміжних матеріалів (малюнків, графіків, таблиць, посилань)

Для встановлення властивостей або характеристик об'єкта, а також для пояснення тексту магістерської роботи, допускається його ілюструвати графіками, діаграмами, таблицями, схемами, фото тощо. Їх слід розміщувати безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці, у разі необхідності виносити у додатки. За наявності у магістерській роботі таблиць, що доповнюють ілюстрації, таблиці слід розміщувати після графічного матеріалу. Ілюстрації і таблиці, розміщені на окремих сторінках роботи, включають

до загальної нумерації сторінок. На всі ілюстрації мають бути посилання. Якщо ілюстрація створена не автором магістерської роботи, необхідно дотримуватися вимог чинного законодавства про авторські права.

Ілюстрації, що містяться у дипломній магістерській роботі, іменують рисунками. Вони повинні мати назву, яку розміщують під ілюстрацією симетрично тексту. Найменування повинно відображати зміст рисунка і бути коротким. Його розміщують після номера рисунка і виконують малими літерами з першої великої. Якщо в розділі дипломної магістерської роботи подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Ілюстрації позначаються словом «Рис.» і нумеруються арабськими цифрами послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, наведених у додатках. Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка, наприклад: «Рис. 3.1» (перший рисунок третього розділу).

Наприклад:

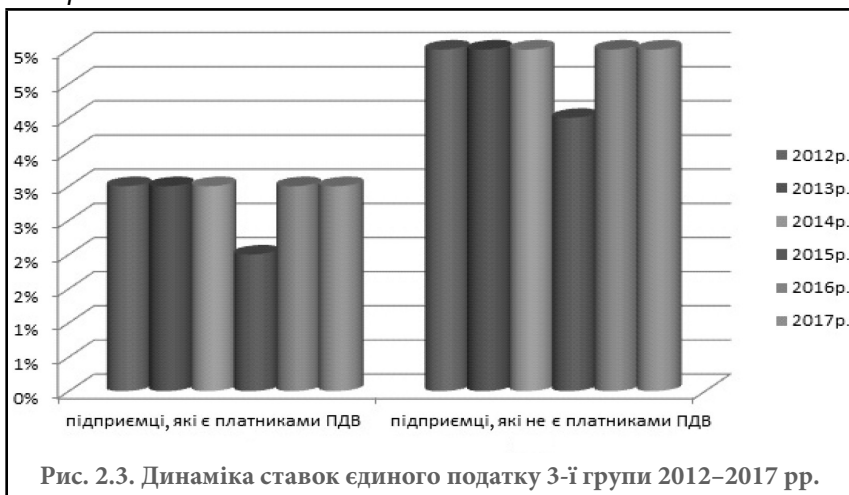

Рис. 2.3. Динаміка ставок єдиного податку 3-ї групи 2012–2017 рр.

Ілюстрації кожного додатка позначають окремою нумерацією, що складається з літери на позначення додатка та арабських цифр: «Рис. В.3».

Рисунок (діаграму, схему тощо), як правило, слід виконувати на одній сторінці. Якщо рисунок не вміщується на одній сторінці, дозволяється переносити його на інші сторінки. При цьому тематичну назву розміщують на першій сторінці, пояснювальні дані — на кожній сторінці і під ними друкують; «Рис..., аркуш...», якщо є кілька рисунків, і «Рис. 1, аркуш...», якщо є один рисунок.

Цифровий матеріал, як правило, подається в табличній формі. Так він має наочний характер і його легше аналізувати. Кожна **таблиця** повинна мати тематичний заголовок, що відображає її зміст. Заголовок (назва) кожної таблиці має містити інформацію про об'єкт, суб'єкт, дату чи період, за який наводяться дані. Усі таблиці слід нумерувати. Праворуч і вище від назви таблиці з прописної букви пишуть слово «Таблиця» та її порядковий номер арабськими цифрами. Знак № перед цифрою, а також крапка після номера і назви таблиці не ставляться. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці в цьому розділі (наприклад: Таблиця 1.3 — третя таблиця першого розділу).

Таблицю розміщують після першого посилання на неї в тексті, а за необхідності — у додатку до роботи. Таблиці, які розміщено в додатках, нумеруються таким чином: «Таблиця В.1», якщо таблицю наведено у додатку В. Посилання в тексті мають бути на всі таблиці. Вони складаються зі слова «табл.» із зазначенням її номера. Якщо розмір таблиці становить одну сторінку або менше, то її не можна розривати, натомість варто розташувати на наступній сторінці після тієї, на якій зроблено посилання на неї. У такому разі місце, яке звільняється на сторінці після посилання на таблицю, заповнюється текстом, який мав би

Наприклад:

Таблиця 2.5

Ставки єдиного податку для юридичних осіб

Критерії	Ставка 2015р.	Ставка 2016-2017р.
Суб'єкт господарювання який є платником ПДВ	2%	3%
Суб'єкт господарювання не платник ПДВ	4%	5%

йти після таблиці. Якщо рядки або стовпці таблиці виходять за формат сторінки, то таблицю ділять на частини, які розміщують одну під одною або поряд, повторюючи в кожній з них її головну й бокову частини. У разі поділу таблиці на частини допускається її головну й бокову частини замінити відповідно номерами стовпців і рядків. При цьому нумерують арабськими цифрами стовпці і (або) рядки першої частини таблиці. Слово «Таблиця» зазначають один раз праворуч над першою частиною таблиці, над іншими частинами друкують слова «Продовження таблиці» або «Закінчення таблиці» із зазначенням номера таблиці. Наприклад: «Продовження табл. 1.2». Назву ставлять тільки над першою частиною таблиці. Якщо в кінці сторінки таблиця переривається і її продовження буде на наступній сторінці, то в першій частині таблиці нижню горизонтальну лінію, що обмежує таблицю, не креслять.

Допускається розміщення таблиці вздовж довгого боку аркуша таким чином, щоб її можна було читати з поворотом магістерської роботи за годинниковою стрілкою.

Заголовки граф таблиці друкують 10–12 кеглем з великої літери, а підзаголовки — з малої, якщо вони складають одне

речення з заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть з великої літери. У кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф вказують в однині.

Формули створюють комп'ютерним набором за допомогою редактора формул і розташовують безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються, посередині рядка. Вище і нижче кожної формули має бути залишено не менше одного вільного рядка.

Формули за винятком тих, які розміщені в додатках, мають нумеруватися наскрізною в межах розділу нумерацією арабськими цифрами, які друкують у круглих дужках, Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули, відокремлених крапкою, наприклад: формула (1.3) — третя формула першого розділу. Формули в додатках нумерують окремо арабськими цифрами в межах кожного додатка з додаванням перед цифрою літери на позначення додатка, наприклад: ...у формулі (В. 1). Номер формули слід зазначати в круглих дужках на рівні формули в крайньому правому положенні на рядку.

Наприклад:

Розмір поточних витрат виробництва на 1 грн валової продукції:

$$E = \frac{\sum B}{B_n}, \quad (2.2)$$

де $\sum B$ — виробничі витрати, грн;
 B_n — вартість валової продукції, грн.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів, що входять до формули, якщо вони не пояснювалися в тексті, слід наводити безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони наведені у формулі. Перший рядок починають без абзацу словом «де» без двокрапки.

Переносити формули на наступний рядок допускається тільки на знаках виконуваних операцій, повторюючи знак на початку наступного рядка. Коли переносять формулу на знакові операції множення, то використовують знак «х».

Формули, що йдуть одна за одною й не розділені текстом, відокремлюють комою. Посилання в тексті на порядкові номери формул дають у дужках, наприклад: «...у формулі (2.2)».

У формулі як символи фізичних величин слід застосовувати позначення, встановлені відповідними стандартами або іншими документами.

Переліки за потреби можуть бути наведені всередині пунктів або підпунктів. Перед переліком ставлять двокрапку. Перед кожною позицією переліку слід ставити малу літеру української абетки з дужкою, або дефіс без нумерації (перший рівень деталізації). Для подальшої деталізації переліку слід використовувати арабські цифри з дужкою (другий рівень деталізації).

Наприклад:

- а) матеріальні витрати;
- б) витрати на оплату праці;
 - 1) витрати на основну заробітну плату;
 - 2) витрати на додаткову заробітну плату;
- в) амортизація.

Переліки першого рівня деталізації друкують малими літерами з абзацного відступу, другого рівня — з відступом відносно місця розташування переліків першого рівня.

Примітки вміщують у пояснювальній записці, якщо необхідно пояснити зміст тексту, таблиці або ілюстрації. Примітки розташовують безпосередньо після тексту, таблиці, ілюстрації, яких вони стосуються. Одну примітку не нумерують.

Слово «Примітка» друкують з великої літери з абзацного відступу, не підкреслюють, після слова «Примітка» ставлять крапку і з великої літери в тому ж рядку подають текст примітки.

Декілька приміток нумерують послідовно арабськими цифрами з крапкою. Після слова «Примітки» ставлять двокрапку і з нового рядка з абзацу після номера примітки з великої літери подають її текст.

Пояснення щодо окремих даних, наведених у тексті або таблицях, допускається оформляти **виносками**. Виноски позначають надрядковими знаками у вигляді арабських цифр (порядкових номерів). Нумерація виносок може бути наскрізна в межах одного розділу.

Знаки виноски проставляють безпосередньо після того слова, числа, символу, речення, до якого дають пояснення, та перед текстом пояснення. Текст виноски вміщують під таблицею або в кінці сторінки й відокремлюють від таблиці або тексту лінією завдовжки 30–40 мм, проведеною в лівій частині сторінки. Текст виноски починають з абзацного відступу і друкують з мінімальним міжрядковим інтервалом.

Посилання в тексті роботи на джерела слід зазначати в квадратних дужках порядковим номером відповідно до переліку використаної літератури, наприклад: «у роботах [1–7]...», «у роботі [1, с. 28]...». У внутрішньотекстових посиланнях на першоджерело, що включене до списку використаних джерел, після згадування про нього або після цитати з нього в квадратних

або круглих дужках вказують номер, під яким воно значиться у списку, наприклад: «Ю.І. Зозуля [12] і П.О. Гусєв [27] вважають...»

Якщо посилаються на певні сторінки твору, посилання оформлюють таким чином: «У своїй роботі Ю.І. Зозуля [12, с. 18] писав...» При посиланні на багатотомне видання вказують також і номер тому, наприклад: [18, т. 1, с. 75]. Якщо посилаються на кілька робіт одного автора або на роботи кількох авторів, то в дужках вказуються номери цих робіт, наприклад: «В.А. Петренко, І.І. Іванов і Н.П. Глухів [5, 12, 15] вважають...»

Цитати з творів інших авторів або з офіційних документів слід відтворювати точно, зі збереженням усіх особливостей першоджерела. Якщо робота видавалася кілька разів, то її слід цитувати за останнім виданням.

Цитовані фрази наводять у лапках. Замість пропуску в цитаті ставлять три крапки, опускаючи розділові знаки перед або після трьох крапок.

На початку речення перше слово цитати пишеться завжди з прописної літери, навіть якщо в оригіналі ця фраза починається з малої. Якщо в оригіналі йде курсив і т.п., то це слід відтворити і зазначити в дужках: (*курсив авт.*). Якщо цитата входить у текст фрази, то її перше слово пишеться з малої літери, навіть якщо в оригіналі текст починається з прописної. Якщо цитата переривається словами автора, то ці слова з обох боків виділяються комами і тире.

Посилання на розділи, підрозділи, пункти, ілюстрації, таблиці, формули, додатки здійснюють, вказуючи їхній порядковий номер, наприклад: «... у розділі 2...», «... дивись 1.4...», «... за 3.3.4...», «... відповідно до 2.4...», «... на рис. 2.2...», або «... на рисунку 2.2...», «... у таблиці 3.2...», «... (див. 3.2)...», «... за формулою (3.1)...», «... у рівняннях (1.3)–(1.5)...», «... у додатку Б...».

Якщо в роботі одна ілюстрація, одна таблиця, одна формула, один додаток, слід при посиланнях писати «на малюнку», «у таблиці», «у додатку».

Додатки слід оформлювати як продовження роботи на її наступних сторінках. Перед додатками розміщується аркуш, на якому по центру вказується «ДОДАТКИ». Кожен додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований вгорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої повинно бути надруковано слово «Додаток ___» і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад: додаток А, додаток Б і т. д. Один додаток позначається як «Додаток А».

Додатки повинні мати спільну з рештою звіту наскрізну нумерацію сторінок.

У посиланнях в тексті додатка на ілюстрації, таблиці, формули, рівняння рекомендується писати: «... на рисунку А.2...», «... на рисунку А.1...» — якщо рисунок єдиний у додатку А; «... у таблиці Б.3...», або «... у табл. Б.3...»; «... за формулою (В.1)...», «... у рівнянні (Г.2)...».

Джерела, які цитуються тільки в додатках, мають розглядатися незалежно від тих, які цитуються в основній частині роботи, і зазначатися наприкінці кожного додатка в переліку посилань.

3.3. Структура та мовно-стилістичне оформлення магістерської роботи

Структура магістерської роботи

Матеріал магістерської роботи подається у такій послідовності:

- титульна сторінка (див. *додаток Б*);
- анотація (див. *додаток Г*);
- зміст (див. *додаток Д*);
- перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів (за необхідності);
- вступ (див. *додаток Е*);
- перший (теоретико-методологічний) розділ;
- другий (дослідницько-аналітичний) розділ;
- третій (проектно-рекомендаційний) розділ;
- висновки (див. *додаток Ж*);
- список використаної літератури (див. *додаток Н*);
- додатки;
- відгук наукового керівника (див. *додаток К*);
- зовнішня рецензія сторонньої організації (див. *додаток Л*);
- довідка про автоматизовану перевірку магістерської роботи на плагіат відповідно до Закону України про авторське право та суміжні права (див. *додаток М*).

Відгук наукового керівника, зовнішня рецензія сторонньої організації та довідка про автоматизовану перевірку магістерської роботи на плагіат відповідно до Закону України про авторське право та суміжні права вкладаються в окремі файли, що переплетені у палітурку. Всі наведені структурні елементи є обов'язковими, окрім переліку умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів.

Магістерська робота є науковим дослідженням, тому має характеризуватися не лише високим рівнем змісту, відповідною структурою, а й мовно-стилістичним оформленням. Мовне оформлення тексту повинне відповідати головним вимогам наукового викладу. Наукова мова вимагає точності вираження, максимальної стислості, строгої логічності, заперечує будь-які «домислення». Мова і стиль кваліфікаційної роботи як частина писемної наукової мови склалася під впливом так званого академічного етикету, сутністю якого є інтерпретація власної і запозичених точок зору з метою обґрунтування наукової істини.

Найхарактернішою ознакою писемної наукової мови є формально-логічний спосіб викладення матеріалу. Для наукового тексту характерними є завершеність, цілісність і зв'язність. Найважливішим засобом вираження логічних зв'язків тут є спеціальні функціонально-синтаксичні засоби, що вказують на:

- послідовність думки (*перш за все, спочатку, насамперед, потім, по-перше, по-друге, отже, у першу чергу, одночасно, у цей же час, поряд із цим*);
- заперечення й зіставлення (*проте, тимчасом як, але, у той час як, а втім, аж ніяк, як, так і ...; так само ..., як і ...; не тільки, не стільки, але й ..., аналогічно, також, у такий же спосіб, так як, у той час, як, тим часом..., проте, навпаки*);
- введення нової інформації (*розглянемо такі випадки, зупинимось докладніше на ..., приведемо кілька прикладів, основні переваги цього ..., деякі додаткові зауваження*);
- доповнення або уточнення (*також і, причому, при цьому, разом з тим, крім, більше того, головним чином, особливо*);
- причинно-наслідкові відношення (*таким чином, тому, тому що, завдяки цьому, звідси/звідки, відповідно до цього,*

- внаслідок цього, у результаті, у зв'язку із цим, за таких умов, відповідно до цього, у такому/цьому випадку, крім того, свідчить, вказує, що говорить, відповідає, дає можливість, дозволяє, сприяє, має значення, до того ж);*
- *перехід від однієї думки до іншої (перш ніж перейти до ..., у зв'язку з вищевикладеним, звернімося до ..., розглянемо, зупинимося на ..., розглянувши ..., як було сказано/показано/згадано/відзначено/виявлено ..., перейдемо до ..., необхідно зупинитися на ..., у результаті, у підсумку, в остаточному підсумку, відповідно до цього, у зв'язку із цим, необхідно розглянути ...);*
 - *результат, висновок (отже, значить, як висновок, на закінчення зазначимо, у підсумку все сказане дає змогу зробити висновок, підсумовуючи, слід сказати).*

Для наукового тексту характерними є цілеспрямованість і прагматизм. Емоційні мовні елементи тут практично виключаються. Ціну мають лише точні, отримані в результаті тривалих спостережень і наукових експериментів відомості та факти. Це зумовлює точність їх словесного вияву і, отже, використання спеціальної термінології, яка дає можливість у короткій та економній формі давати розгорнуті визначення і характеристики наукових фактів, понять, процесів, явищ.

Особливістю мови наукової прози є прагнення уникнути експресії. Звідси домінуюча форма оцінки — констатація ознак, притаманних слову, яке визначають. Тому більшість прикметників є тут частинами термінологічних виразів. Так, правильно замінити прикметник «наступні» займенником «такі», який всюди підкреслює послідовність перерахування особливостей і прикмет.

Автори наукових праць зазвичай пишуть «проблема, яка розглядається», а не «проблема, яка розглянута». Ці форми служать для окреслення постійної ознаки предмета (у наукових законах, закономірностях, встановлених раніше або в процесі даного

дослідження), використовуються вони також при описі ходу дослідження, доведення.

Обов'язковою вимогою об'єктивності викладу матеріалу є вказівка на джерело повідомлення, автора висловленої думки чи якогось виразу. У тексті цю умову можна реалізувати за допомогою спеціальних вставних слів і словосполучень (*за повідомленням, за відомостями, як свідчить, на думку, за даними, на нашу думку* та ін.).

Виклад матеріалу в магістерській роботі звичайно ведеться від третьої особи, бо увага зосереджена на змісті та логічній послідовності повідомлення, а не на суб'єкті. Також у тексті магістерського дослідження замість «я» має використовуватися «ми» з огляду на те, що вираз суб'єкта авторства як формального колективу надає викладу більшої об'єктивності. Також вираз авторства через «ми» дає змогу відобразити власну думку як думку певної групи людей, наукової школи чи наукового напрямку. Проте нагромадження в тексті займенника «ми» справляє малоприємне враження. Тому доцільно використовувати й інші звороти без цього займенника, зокрема конструкції з неозначено-особовими реченнями («Спочатку проводять відбір об'єктів для аналізу, а потім встановлюють їх відповідність за розмірами еталонів...»). Аналогічну функцію виконує речення з безособовими дієприслівними формами на -но і -то («Розроблено комплексний підхід до вивчення...»), в якому відпадає потреба у фіксації суб'єкта дії, що тим самим дає змогу уникати в тексті особових займенників.

При написанні магістерських робіт необхідно додержуватись єдності термінів і визначень понять. Для цього інколи на початку тексту подається перелік термінів і їх позначень, а також абревіатур.

У магістерській роботі можна використовувати лише загальноприйнятні скорочення. Якщо в роботі вжито маловідомі

скорочення чи символи, то їхній перелік слід подати окремим списком. «Список скорочень слів і термінів» друкують двома колонками: у лівій колонці в алфавітному порядку скорочення, у правій — їх розшифровку; його розміщують перед вступом.

Під час виконання магістерського дослідження слід дотримуватися таких вимог: чіткість побудови та викладу матеріалу; логічна послідовність; переконливість і достатність аргументації; лаконічність і точність визначень та формулювань; конкретність результатів дослідження; обґрунтованість висновків та рекомендацій.

3.4. Загальні правила цитування та посилання на використані літературні джерела

У процесі підготовки дипломної магістерської роботи для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого опублікованого твору, слід наводити цитати, цифрові дані, рисунки, оригінальні думки інших авторів. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

Загальні вимоги до цитування такі:

- 1) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий в джерелі, із збереженням особливостей авторського написання;
- 2) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело.

При написанні магістерської роботи студент повинен давати **посилання** на джерела, матеріали з яких наводяться в роботі, або на ідеях і висновках яких розробляються проблеми, задачі, питання, вивченню яких присвячена його магістерська робота.

Обов'язково посилання слід давати на усі цифрові дані. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей з цитованого джерела, також наводять необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг тощо.

Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тому разі, коли в них є матеріал, який не включено до останнього видання.

Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, у посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул із джерела, на яке посилаються.

На запозичену з літературних і статистичних джерел інформацію (формули, таблиці, схеми, графіки, узагальнення, висновки тощо) обов'язково слід робити посилання одразу після закінчення цитати чи інших використаних чужих даних. Посилання даються у квадратних дужках, де вказується порядковий номер джерела у списку літератури та відповідна сторінка джерела (наприклад, [4, с. 35]).

Допускається робити посилання внизу тієї самої сторінки, на якій наводиться цитована інформація. В такому разі у посиланнях на книги чи наукові статті, що опубліковані у збірниках наукових праць, періодичних виданнях тощо, обов'язково зазначається прізвище автора та назва праці, місце (Київ — К., Львів — Л., Москва — М., Одеса — О., Санкт-Петербург — СПб., Сімферополь — Сімф., Тернопіль — Т., Харків — Х., решта — повністю), назва видання, рік, номер випуску наукового збірника чи журналу, сторінки, на яких розміщена наведена інформація.

3.5. Загальні правила бібліографічного опису літературних джерел

Бібліографічний опис складають тією ж мовою, якою опубліковано твір. При оформленні списку використаної літератури в магістерських роботах складають короткий бібліографічний опис за наступними правилами:

Книги:

Один автор

1. Коренівський Д.Г. Дестабілізуючий ефект параметричного білого шуму в неперервних та дискретних динамічних системах / Д.Г. Коренівський ; НАН України, Ін-т математики. — К. : Ін-т математики, 2018. — 111 с. — (Математика та її застосування) (Праці / Ін-т математики НАН України; т. 59).

Два автори

2. Матяш І.Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині: історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. — К. : Києво-Могилян. акад., 2018. — 397 с.

Три автори

3. Ансофф Р.Л. Идеализированное проектирование: как предотвратить завтрашний кризис сегодня. Создание будущего организации / Р.Л. Акофф, Д. Магидсон, Г.Д. Эддисон ; пер. с англ. Ф.П. Тарасенко. — Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2017. — XLIII, 265 с.

Чотири автори

4. Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / [Вітвіцький В.В., Кисляченко М.Ф., Лобастов І.В., Нечипорук А.А.] ; Укр. НДІ продуктивності АПК М-ва аграр. політики України. — К. : НДІ «Укragenпромпродуктивність», 2016. — 106 с.

П'ять і більше авторів

5. Психологія менеджмента / [Власов П.К., Липницький А.В., Луцихина І.М. и др.] ; под ред. Г.С. Никифорова. — [3-е изд.]. — Х. : Гуманитар. центр, 2017. — 510 с.

6. Формування здорового способу життя молоді: навч.-метод. посіб. для працівників соц. служб для сім'ї, дітей та молоді / [Т.В. Бондар, О.Г. Карпенко, Д.М. Дикова-Фаворська та ін.] ; Укр. ін-т соц. дослідж. — К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2015. — 115 с.

Без автора

7. Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря / [авт. тексту В. Клос]. — К. : Грані-Т, 2017. — 119 с.

Багатотомний документ

8. Реабілітовані історією. Миколаївська область / обл. редкол.: Гаркуша О.М. (голова) [та ін.]. — К. : Світогляд; Миколаїв : [б. в.], 2016. — (Науково-документальна серія книг «Реабілітовані історією» : у 27 т. / голов. редкол.: Тронько П.Т. (голова) та ін.).

Кн. 3. — 2007. — 655 с. : іл., портр. — Текст: укр., рос. — Бібліогр. в тексті.

Матеріали конференцій

9. Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу: матеріали Всеукр. конф. молодих учених-аграрників [«Молодь України і аграрна реформа»], (Харків, 11–13 жовт. 2017 р.) / М-во аграр. політики, Харків. держ. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва ; редкол.: В.М. Нагаєв [та ін.]. — Х. : Харків. держ. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва, 2017. — 167 с. : іл., табл. — Бібліогр. в кінці доп.

Словники

10. Географія: словник-довідник / [авт.-уклад. Ципін В.Л.]. — Х. : Халімон, 2016. — 175, [1] с. : табл. — Алф. покажч. ст.: с. 166–175.

Законодавчі та нормативні документи

11. Кримінально-процесуальний кодекс України: станом на 1 груд. 2015 р. / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К. : Парлам. вид-во, 2016. — 207 с. — (Бібліотека офіційних видань).

Стандарти

12. Графічні символи, що їх використовують на устаткуванні. Покажчик та огляд (ISO 7000:2004, IDT): ДСТУ ISO 7000:2004. — [Чинний від 2006–01–01]. — К. : Держспоживстандарт України, 2016. — IV, 231 с. : табл. — (Національний стандарт України).

Каталоги

13. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області: каталог-довідник / [авт.-упоряд. М. Зобків та ін.] ; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. — Л. : Новий час, 2013. — 160 с. : іл., табл.

Бібліографічні покажчики

14. Куц О.С. Бібліографічний покажчик та анотації кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Львівського державного університету фізичної культури у 2006 році: спец.: 24.00.01 — олімп. і проф. спорт, 24.00.02 — фіз. культура, фіз. виховання різних груп населення, 24.00.03 — фіз. реабілітація / О. Куц, О. Вацеба ; Львів. держ. ун-т фіз. культури. — Л. : Укр. технології, 2017. — 74 с. : табл. — Текст: укр., рос., англ.

Дисертації, автореферати дисертацій

15. Новосад І.Я. Технологічне забезпечення виготовлення секцій робочих органів гнучких гвинтових конвеєрів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.02.08 «Технологія машинобудування» / І.Я. Новосад; Тернопіл. держ. техн. ун-т ім. Івана Пулюя. — Т., 2017. — 20, [1] с., включ. обкл. : іл. — Бібліогр.: с. 17–18.

16. Тунік І.Г. Розробка та обґрунтування параметрів доочисних транспортерів бурякозбиральних машин [Текст] : дисертація ... канд. техн. наук: 05.05.11 / І.Г. Тунік ; М-во освіти і науки України, ЛДТУ. — Луцьк : РВВ ЛДТУ, 2018. — 163 с. : іл. — (Викладачі ЛДТУ).

Частина книги, періодичного, продовжуваного видання

17. Герасимчук З.В. Роль центру трансферу технологій в регіональній інноваційній політиці / З.В. Герасимчук, Н.Т. Рудь // Науково-технічна інформація: науково-практичний інформаційний журнал. — 2017. — № 3. — С. 28–35.

18. Про особливості закупівлі послуг з видання, зберігання та доставки підручників та посібників для навчальних закладів Міністерства освіти і науки: постанова КМУ від 03.06.2009 № 561 // Урядовий кур'єр. — 2017. — 12 черв. (№ 103). — С. 12.

19. Ярошенко Т.О. Електронна інформація для бібліотек України / Т.О. Ярошенко, О.В. Васильєв, О.І. Сегін // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества = Libraries and Associations in the Transient World: New Technologies and New Forms of Cooperation = Бібліотеки та асоціації в світі, що змінюється: нові технології та нові форми співробітництва: матеріали 10-ї ювіл. міжнар. конф., м. Горішні Плавні, Україна, 7–15 черв. 2018 р. — К., 2018. — Т. 3. — С. 1118–1124.

Електронні ресурси

20. Богомольний Б.Р. Медицина екстремальних ситуацій : навч. посіб. для студ. мед. вузів III–IV рівнів акредитації / Б.Р. Богомольний, В.В. Кононенко, П.М. Чуєв. — 80 Min / 700 MB. — О. : Одес. мед. ун-т, 2013. — (Бібліотека студента-медика = Medical student's library: започатк. 1999 р.) — 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. — Систем. вимоги: Pentium; 32 Mb RAM; Windows 95, 98, 2000, XP; MS Word 97–2000. — Назва з контейнера.

21. Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти: за даними Всеукр. перепису населення

2001 р. / Держ. ком. статистики України; ред. О.Г. Осауленко. — К. : Інфодиск, 2014. — 1 електрон. опт. диск (CD-ROM): кольор.; 12 см. — (Всеукраїнський перепис населення, 2001). — Систем. вимоги: Pentium-266; 32 Mb RAM; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP. — Назва з титул. екрану.

22. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті : (підсумки 10-ї Міжнар. конф. «Київ-2013») [Електронний ресурс] / Л.Й. Костенко, А.О. Чекмарьов, А.Г. Бровкін, І.А. Павлуша // Бібліотечний вісник. — 2013. — № 4. — С. 43. — Режим доступу до журн. : <http://www.nbuv.gov.ua/articles/2013/03klinko.htm>.

Розділ 4. Порядок захисту магістерської роботи

Закінчивши роботу з технічного оформлення магістерської роботи, магістрант повинен приділити достатню увагу останньому й вирішальному етапу навчання в магістратурі — підготовці до захисту магістерської роботи. Така підготовка включає оформлення документів і матеріалів, пов'язаних з її захистом, підготовку до виступу на засіданні екзаменаційної комісії й саму процедуру захисту цієї випускної роботи.

4.1. Основні документи, що подаються до екзаменаційної комісії

Після попереднього захисту магістерської роботи студент доопрацьовує її, враховуючи зауваження та рекомендації членів кафедри, погоджує усі фактичні й редакторські правки з науковим керівником. Електронний відредагований остаточний варіант тексту роботи, погоджений із науковим керівником, студент завантажує в університетську систему перевірки на наявність плагіату (через портал університету, режим доступу: <http://resbase.kubg.edu.ua>).

За результатами автоматизованої перевірки формується відповідна офіційна довідка, яку студент повинен отримати в навчальному відділі факультету у паперовому вигляді.

Науковий керівник, отримавши остаточний друкований варіант кваліфікаційної роботи, оцінює її та у довільній формі викладає свої міркування у письмовому вигляді. Відгук наукового керівника пишеться в довільній формі, однак все-таки можна виявити

й деякі загальні положення. Насамперед у висновку вказується на відповідність виконаної магістерської роботи спеціальностям і галузі науки, з яких екзаменаційній комісії надане право проводити захист магістерських робіт.

Потім науковий керівник коротко характеризує виконану роботу, відзначає її актуальність, теоретичний рівень і практичну значимість, повноту, глибину й оригінальність вирішення поставлених питань, а також дає оцінку готовності такої роботи до захисту. Закінчується письмовий висновок наукового керівника вказівкою на ступінь відповідності її вимогам до випускних робіт магістратури та думкою щодо рекомендації роботи до захисту. Відгук має бути підписаний керівником із зазначенням дати. Студент має ознайомитися зі змістом відгуку.

Переплетену кваліфікаційну роботу, підписану автором і науковим керівником, разом із відгуком наукового керівника, довідкою про перевірку на плагіат, документами, що підтверджують апробацію (копії статей, тез доповідей, програм конференцій, довідок про впровадження тощо), та електронним варіантом тексту роботи (одним файлом, назва якого формується таким чином: прізвище і назва групи (наприклад: Ivanov_fik-1-15)) студент подає на кафедру не пізніше, ніж за тиждень до визначеного графіком атестації дня захисту.

Завершена та підписана студентом і науковим керівником кваліфікаційна робота направляється на зовнішнє рецензування. Рецензенти (дві особи) призначаються з фахівців тієї галузі знань, з тематики якої виконане наукове дослідження. Такі рецензенти зобов'язані провести кваліфікований аналіз сутності й основних положень роботи, що рецензується, а також оцінити актуальність вибраної теми, самостійність підходу до її розкриття, наявність власної точки зору, уміння користуватися методами наукового дослідження, ступінь обґрунтованості висновків і рекомендацій, вірогідність отриманих результатів, їх новизну й практичну значимість.

Поряд з позитивними сторонами такої роботи відзначаються й недоліки, зокрема, вказуються відступи від логічності й грамотності викладу матеріалу, виявляються допущені помилки тощо.

У висновку рецензент викладає свою точку зору про загальний рівень кваліфікаційної роботи й оцінює її. Підписана рецензія подається на кафедру разом із кваліфікаційною роботою не пізніше ніж за 3 дні до захисту. Зміст рецензії на магістерську роботу доводиться до відома її автора для того, щоб він міг заздалегідь підготувати відповіді по суті зроблених рецензентом зауважень (прийняти або аргументовано їх відхилити).

Цей документ, що містить аргументований критичний розбір переваг і недоліків магістерської роботи, оголошується на засіданні екзаменаційної комісії під час обговорення результатів захисту.

Завідувач кафедри, ознайомившись із магістерською роботою, відгуком наукового керівника, рецензією та ухвалою кафедри, прийнятою за результатами попереднього захисту, приймає рішення про допуск до захисту кваліфікаційної магістерської роботи і робить відповідний запис на її титульній сторінці.

Кваліфікаційна робота до захисту не допускається, якщо:

- її тема не відповідає затвердженій кафедрою та вченою радою факультету;
- вона не пройшла попередній захист;
- відсоток оригінальності тексту, відповідно до довідки про перевірку на плагіат, нижчий за встановлену в університеті норму (не менше 75 %);
- відсутні підтвердження її апробації;
- відсутній відгук наукового керівника;
- її структура не відповідає встановленим вимогам;
- відсутній список використаної літератури, немає посилань на джерела, зазначені у списку;

- її недбало оформлено;
- порушені терміни її подачі.

Примітка. Негативна оцінка кваліфікаційної роботи рецензентом не є достатньою підставою для недопущення її до захисту.

Закінчена магістерська робота разом з вищезазначеними документами здається екзаменаційній комісії.

4.2. Підготовка студента-магістра до захисту магістерської роботи

Готуючись до захисту своєї кваліфікаційної роботи, магістрант насамперед повинен підготувати виступ у формі доповіді за результатами наукового дослідження, який має розкрити сутність, теоретичне й практичне значення результатів проведеної роботи. Якість доповіді визначає оцінку не тільки власне магістерського дослідження, але й всієї роботи магістранта над нею.

Перша частина доповіді в основних моментах повторює вступ магістерської роботи. Рубрики цієї частини відповідають тим змістовним аспектам, які характеризують актуальність обраної теми, дають опис наукової проблеми, а також формулюють мету та завдання магістерської роботи.

У наступній, найбільшій за обсягом частині доповіді, послідовно, відповідно до логіки проведеного дослідження, характеризується кожен розділ магістерської роботи. При цьому особлива увага звертається на підсумкові результати. Відзначаються також критичні зіставлення й оцінки.

Завершується доповідь заключною частиною, що за змістом відповідає тексту висновку магістерської роботи. Тут доцільно згадати загальні висновки з її тексту (не повторюючи більше

часткові узагальнення, зроблені при характеристиці розділів основної частини) і зібрати воедино основні рекомендації. Бажано навести дані про економічний ефект, які отримано за результатами апробації запропонованих автором методів, механізмів, інструментів і важелів вирішення проблеми, що є предметом дослідження.

Коли текст виступу вже складений, доцільно підготувати письмові відповіді на запитання, зауваження й побажання, які містяться у рецензіях на магістерську роботу зовнішніх рецензентів. Письмова форма підготовки відповідей необхідна для того, щоб під час захисту зайве хвилювання не змогло перешкодити правильно й спокійно відповідати на запитання.

Відповіді повинні бути короткими, чіткими й достатньо аргументованими. Якщо можливо, то потрібно обов'язково робити посилання на текст магістерської роботи. Це надасть відповідям більшої переконливості й водночас підкреслить вірогідність результатів проведеного дослідження.

При підготовці до захисту бажано ще раз уважно переглянути весь текст магістерської роботи, зробити потрібні позначки на сторінках, вкласти в потрібні місця закладки. Особливу увагу варто приділити аналітичним таблицям, графікам і схемам, що містять у наочній і концентрованій формі найбільш значимі результати проведеної здобувачем роботи. Частина таких матеріалів бажано підготувати для демонстрації в аудиторії, де проходить засідання Екзаменаційної комісії. Ці матеріали оформлюють так, щоб магістрант міг демонструвати їх без особливих утруднень і їх було видно всім присутнім в аудиторії.

4.3. Організація процедури публічного захисту магістерської роботи

Захист магістерської роботи проходить у два етапи: попередній захист на кафедрі, де було виконано дослідження (перший етап), і захист на засіданні екзаменаційної комісії (другий, основний етап).

Попередній захист призначається завідувачем випускової кафедри за місяць до основного захисту і відбувається у присутності членів екзаменаційної комісії. Мета попереднього захисту — визначити ступінь готовності магістерської роботи, оцінити її якість та рівень підготовки студента до захисту, зокрема, його знання з проблематики виконуваного дослідження, а також допомогти студентові своєчасно усунути виявлені недоліки.

На попередній захист має бути представлена завершена магістерська робота з відгуком наукового керівника.

Процедура попереднього захисту магістерської роботи передбачає:

- усну доповідь студента (до 15 хв);
- запитання доповідачеві та відповіді на запитання;
- виступ наукового керівника;
- обговорення роботи членами кафедри, в ході якого їй дається оцінка, відзначаються сильні та слабкі сторони, студентові даються рекомендації щодо усунення її недоліків, доопрацювання, удосконалення усної доповіді, визначаються терміни для доопрацювання тощо.

Після доопрацювання роботи відповідно до зауважень і рекомендацій за наслідками попереднього захисту остаточний варіант роботи разом із письмовим відгуком наукового керівника подається на кафедру. Рецензована і допущена до захисту магістерська робота публічно захищається студентом на відкритому засіданні екзаменаційної комісії.

Захист оформлюється протоколом з виставленням відповідної оцінки. Нормативна тривалість захисту однієї роботи становить 20–25 хвилин.

Захист магістерської роботи здійснюється на засіданні екзаменаційної комісії публічно. Він носить характер наукової дискусії й відбувається в обстановці високої вимогливості, принципості й дотримання наукової етики. При цьому докладному аналізу повинні підлягати вірогідність і обґрунтованість всіх висновків і рекомендацій наукового й практичного характеру, що мають місце в магістерській роботі.

Засідання екзаменаційної комісії починається з оголошення головуєчим про захист магістерської роботи, зазначення її назви, прізвища, імені та по батькові її автора, а також наявності необхідних у справі документів. Далі головуєчий зачитує письмовий відгук наукового керівника на виконану магістерську роботу і зовнішні рецензії на неї.

Потім слово для повідомлення основних результатів наукового дослідження надається самому магістрантові. Свій виступ він будує на основі заздалегідь підготовлених тез доповіді, які мають засвідчити високий рівень теоретичної підготовки магістранта, його ерудицію та здатність доступно викласти основні наукові результати проведеного дослідження. Для виступу на захисті студент готує відповідні демонстраційні матеріали: презентацію, окремі слайди, фрагменти програмного продукту, плакати, інші наочні матеріали.

Знайомлячи членів екзаменаційної комісії та всіх присутніх на захисті магістерської роботи з текстом своєї доповіді, магістрант повинен зосередити основну увагу на головних підсумках проведеного дослідження, на нових теоретичних і прикладних положеннях, які ним особисто розроблені.

Оскільки не тільки зміст тексту доповіді, але й її озвучення і впевненість відповідей на запитання членів екзаменаційної

комісії значною мірою визначають оцінку захисту, має сенс знати і дотримуватись деяких правил публічного виступу.

Особливо важливо, щоб мова магістранта була ясною, граматично точною, упевненою, що зробить її зрозумілою та переконливою. Це зовсім не означає, що доповідь готується в якійсь спрощеній формі, адже склад екзаменаційної комісії представлений ученими з різними науковими інтересами, які іноді досить далекі від тематики магістерської роботи, що захищається. Навпаки, магістрант повинен поставити собі за мету зробити доповідь строго науковою, добре аргументованою за змістом. Тоді вона буде зрозуміла широкій аудиторії фахівців.

Дамо кілька порад, що допоможуть магістрантові виступити з текстом своєї доповіді:

- всі цифри в тексті записуйте тільки прописом, щоб не довелося рахувати нулі;
- підкреслюйте слова, які виділені в тексті доповіді іншим шрифтом або кольором;
- залишайте більші поля при друкуванні, щоб можна було доповнити доповідь своїми зауваженнями;
- повторюйте іменники, уникаючи займенників;
- використовуйте прості слова й прості стверджувальні речення;
- не перевантажуйте текст підрядними реченнями.

Після виступу магістранта йому надається право відповідати на зауваження і побажання рецензентів.

Після цього починається наукова дискусія, у якій мають право брати участь всі присутні на захисті. Члени екзаменаційної комісії й особи, присутні на захисті, в усній формі можуть ставити будь-які запитання стосовно проблем, порушених у магістерській роботі, методів дослідження, уточнювати результати й виконані розрахунки.

Відповідаючи на їхні запитання, потрібно однозначно додержуватися сутності справи. Магістрантові варто проявляти скромність в оцінці своїх наукових результатів і тактовність до осіб, які ставлять запитання.

Після закінчення дискусії за бажанням магістранта йому може бути надане заключне слово, після якого можна вважати, що основна частина процедури захисту магістерської роботи закінчена.

На закритому засіданні членів екзаменаційної комісії підбиваються підсумки захисту і приймається рішення про оцінку роботи. Це рішення приймається простою більшістю голосів членів комісії, що беруть участь у засіданні. При рівному числі голосів голос голови є вирішальним.

Потім голова екзаменаційної комісії повідомляє всім присутнім цю оцінку і оголошує, що студентові, який захистив випускную роботу, присвоюється академічний ступінь магістра, після чого закриває нараду.

Повторний захист магістерської роботи з метою підвищення оцінки не допускається.

Якщо захист магістерської роботи визнано незадовільним, повторний захист, за заявою студента, може бути проведений наступного року в період атестації на засіданні екзаменаційної комісії. Екзаменаційна комісія встановлює, може студент подати на повторний захист доопрацьовану магістерську роботу за тією самою темою чи повинен підготувати дослідження на іншу тему.

Магістерська робота протягом 5 років зберігається на кафедрі, після чого здається в архів.

4.4. Загальні критерії оцінювання магістерської роботи

Результати захисту магістерських робіт визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» за національною шкалою, а також балами (від 1 до 100) — за університетською шкалою та оцінками A, B, C, D, E, F, FX — за шкалою ECTS.

Кількісна шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
90–100	відмінно	A
82–89	добре	B
75–81		C
69–74	задовільно	D
60–68		E
35–59	<i>незадовільно</i> з можливістю доопрацювання і повторного захисту роботи	FX
1–34	<i>незадовільно</i> з написанням і захистом роботи на іншу тему	F

Якісна шкала оцінювання магістерської роботи

Оцінка за національною шкалою	Якісні критерії
Відмінно	Магістрант виконав роботу самостійно, на високому науково-теоретичному рівні, вона відбиває глибокі теоретичні знання і практичні навички випускника, його здатність до професійної діяльності як науковця; оволодіння методами науково-дослідної роботи у збиранні і систематизації даних, їх обробці, творчого осмислення, систематичного викладення, формулювання висновків; показав критичне ставлення до джерел і літератури, продемонстрував наукову новизну, сформулював власні пропозиції і практичні рекомендації; грамотно, з додержанням вимог Держстандарту оформив кваліфікаційну роботу; написав роботу грамотно, українською літературною мовою, не допускаючи орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок; на захисті продемонстрував глибокі знання теми дослідження, твердо і впевнено відповів на запитання членів комісії; до захисту представив автореферат та наукові публікації

Оцінка за національною шкалою	Якісні критерії
Добре	<p>Магістрант виконав роботу самостійно, на належному науково-теоретичному рівні, вона відбиває достатньо високі теоретичні знання і практичні навички випускника, його здатність до професійної діяльності як науковця, оволодіння методами науково-дослідної роботи у збиранні і систематизації даних, їх обробці, творчого осмислення, систематичного викладу, формулювання висновків. Утім, допущені незначні порушення логічності й систематичності викладу; робота має наукову новизну, однак автор не може в достатній мірі проаналізувати літературу і джерела з досліджуваної теми. Він сформулював власні пропозиції і практичні рекомендації; з додержанням вимог Держстандарту оформив магістерську роботу, але припустився при цьому 2–3 помилок чи неточностей; написав роботу грамотно, українською літературною мовою, зробивши при цьому поодинокі орфографічні, пунктуаційні та стилістичні помилки; на захисті продемонстрував глибокі знання теми дослідження, відповів на запитання членів комісії</p>

Оцінка за національною шкалою	Якісні критерії
Задовільно	<p>Магістрант виконав роботу самостійно, на достатньому науково-теоретичному рівні, вона відбиває теоретичні знання і практичні навички випускника, його здатність до професійної діяльності; оволодіння навичками науково-дослідної роботи у збиранні і систематизації даних, їх обробці, осмисленні, систематичного викладення, формулювання висновків. Утім, допущені порушення логічності й систематичності викладу, некритичного ставлення до документів і матеріалів; робота носить головним чином компілятивний характер, відсутні елементи наукової новизни, нечітко сформульовані або відсутні власні пропозиції і практичні рекомендації; зроблено низку помилок при оформленні роботи та її науково-довідкового апарату з відхиленням від вимог Держстандарту. Роботу автор написав українською літературною мовою, але припустився у ній орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок; на захисті продемонстрував неглибокі знання теми дослідження, не зумів відповісти на окремі запитання членів комісії</p>

Оцінка за національною шкалою	Якісні критерії
Незадовільно з можливістю доопрацювання і повторного захисту роботи	Магістрант допущений до захисту кваліфікаційної роботи, але абсолютно в ній не орієнтується, не володіє відповідним понятійним апаратом, не опанував мінімум наукових джерел за проблематикою дослідження, не може застосовувати результати роботи у стандартній ситуації, доповідь містить грубі помилки та доповідач не може відповісти на жодне запитання членів комісії
Незадовільно з написанням і захистом роботи на іншу тему	Магістрант не допущений до захисту магістерської роботи у зв'язку з її невідповідністю вимогам, що висуваються до робіт ОКР «Магістр»

**Розподіл балів за видами робіт
(складовими магістерської роботи)**

Вид роботи (назва складової)	Максимальний відсоток (кількість балів) від підсумкової оцінки
Повнота висвітлення теми	15
Новизна роботи (власний внесок студента)	15
Оформлення роботи	15

Вид роботи (назва складової)	Максимальний відсоток (кількість балів) від підсумкової оцінки
Апробація роботи (стаття, виступ на конференції)	15
Захист на засіданні ДЕК	40
Разом	100

Висновки

Кваліфікаційна магістерська робота є самостійно виконаною магістрантом атестаційною письмовою роботою із обов'язковою публікацією у наукових фахових виданнях результатів проведеного дослідження.

Кваліфікаційна магістерська робота є підсумковою дослідницькою роботою, яка дає змогу виявити рівень засвоєння магістрантом теоретичних знань та практичної підготовки, здатність до самостійної роботи за обраною спеціальністю. Результати конкретного дослідження виносяться на публічний захист, що дає магістрантові можливість показати рівень набутих у процесі навчання компетентностей. Матеріали кваліфікаційної магістерської роботи представляються на відкритому захисті. Результати обговорюються. Це дає можливість магістрантові продемонструвати набуті навички в обстоюванні своїх переконань у ході наукової полеміки.

Кваліфікаційна магістерська робота визначає загальноосвітню та професійну зрілість магістранта, його наукову й фахову підготовку, уміння логічно мислити, знаходити невирішені частини проблем та творчо застосовувати здобуті знання, навички та вміння у розв'язанні практичних завдань, рівень підготовленості до самостійної роботи, а також дає право на здобуття кваліфікації магістра за відповідним фаховим спрямуванням.

Список використаних джерел

1. Декларація про академічну доброчесність науково-педагогічного, наукового, педагогічного працівника Університету [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2016/deklaratsiia_akadem_dobrochestnist_vykladachi.pdf
2. Декларація про академічну доброчесність студента, аспіранта, докторанта Університету [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2016/deklaratsiia_akadem_dobrochestnist_student.pdf
3. ДСТУ 3582–2013. Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила / Нац. стандарт України. — Вид. офіц. — [Чинний від 2013–08-22]. — К. : Мінекономрозвитку України, 2014. — 27 с.
4. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. — Вид. офіц. — [Уведено вперше; чинний від 2016–07-01]. — К. : ДП «УкрНДНЦ», 2016. — 17 с.
5. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання / Нац. стандарт України. — Вид. офіц. — [Чинний від 2007–07-01]. — К. : Держспоживстандарт України, 2007. — 47 с.
6. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
7. Тимчасове положення про організацію освітнього процесу в Київському університеті імені Бориса Грінченка [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/nmc.kmn/org_osvit_proc_60.pdf

Додатки

Додаток А Індивідуальний робочий план виконання кваліфікаційного магістерського дослідження

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ студента групи _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи _____

№ п/п	Види роботи, завдань, заходів	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Постановка задачі. Предмет, мета, завдання		
2	Робота з джерелами за темою роботи		
3	Визначення змісту кваліфікаційної роботи		
4	Теоретико-методологічний розділ:		
	— теоретичні аспекти досліджуваного питання		
	— літературний огляд та аналіз історичного досвіду		
	— методичні підходи до вивчення проблеми		
5	Дослідницько-аналітичний розділ:		
	— опис основних параметрів та характеристик предмета дослідження		
	— ґрунтовний аналіз предмета дослідження		
	— механізми, методики, моделі й рекомендації для вдосконалення проблеми		

№ п/п	Види роботи, завдань, заходів	Термін виконання	Відмітка про виконання
6	Проектно-рекомендаційний розділ:		
	— аналіз результатів дослідження та механізм (або методичне забезпечення) вирішення проблеми дослідження		
	— визначення напрямків удосконалення або розвитку сфери фінансово-кредитних відносин, що є предметом аналізу		
	— конкретні науково обґрунтовані пропозиції щодо поліпшення предмета дослідження		
7	Висновки		
8	Оформлення кваліфікаційної роботи		
9	Подання роботи на відгук		
10	Рецензування		
11	Підготовка до захисту		
12	Захист кваліфікаційної роботи		

**«Затверджую»
Науковий керівник**

(підпис)

« ___ » _____ 20__ р.

Індивідуальний план склав

(підпис студента)

« ___ » _____ 20__ р.

Додаток Б
Зразок оформлення титульної сторінки

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет інформаційних технологій та управління
Кафедра фінансів та економіки

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри фінансів та економіки,

науковий ступінь, вчене звання

Прізвище, ініціали

« ___ » _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа і страхування»

**Тема «МЕХАНІЗМ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО
ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ»**

Виконав

студент групи _____

(П.І.Б.)

(підпис)

Науковий керівник

(науковий ступінь, вчене звання)

(П.І.Б.)

(підпис)

Київ — 20__

Додаток В
Зразок оформлення завдання
на виконання кваліфікаційної роботи

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет інформаційних технологій та управління
Кафедра фінансів та економіки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри фінансів та економіки,

науковий ступінь, вчене звання

Прізвище, ініціали

ЗАВДАННЯ НА ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
студенту групи _____

(шифр групи)

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи _____

1. Вихідні дані: _____

2. Основні завдання: _____

3. Пояснювальна записка: _____

4. Графічні матеріали: _____

5. Додатки: _____

6. Строк подання роботи на кафедру «___» _____ 20__ р.

Науковий керівник

**Завдання прийняв
до виконання**

(науковий ступінь, вчене звання)

« ___ » _____ 20__ р.

(П.І.Б.)

(підпис)

Додаток Г
Зразок оформлення анотації
до магістерської роботи

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна магістерська робота: --- с., --- рис., --- табл., --- посилання.

Актуальність:

Об'єкт дослідження:

Предмет дослідження:

Мета роботи:

Завдання:

1. Дослідити ...
2. Проаналізувати існуючі ...
3. Дослідити засоби та інструментарій ...
4. Розробити ...
5. Організувати ...

У роботі показано ..., розроблено ..., створено ...

Результати даної роботи можуть бути використані для ...

Ключові слова: ...

Додаток Д
Зразок оформлення змісту
кваліфікаційної магістерської роботи

ЗМІСТ

ВСТУП

**РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ
ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ**

- 1.1. Сутність організації фінансового планування на підприємстві
- 1.2. Особливості організації фінансового планування на підприємстві
- 1.3. Концепція механізму організації фінансового планування на підприємстві

Висновки до розділу 1

**РОЗДІЛ 2. ІНСТРУМЕНТИ МЕХАНІЗМУ ОРГАНІЗАЦІЇ
ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ**

- 2.1. Вибір планових показників інтегрованого фінансового планування на підприємстві
- 2.2. Діагностика та аналіз фінансової стійкості як інформаційне забезпечення фінансового планування
- 2.3. Модель інтегрованого фінансового планування на підприємстві

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ МЕХАНІЗМУ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

- 3.1. Аналіз фінансової стійкості підприємств України за період 20..–20.. рр.
- 3.2. Апробація моделі інтегрованого фінансового планування на ПАТ «Х»
- 3.3. Стратегія організації фінансового планування на підприємстві

Висновки до розділу 3

РОЗДІЛ 4. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

- 4.1. Методика викладання лекційного заняття
- 4.2. Методика викладання практичного (семінарського) заняття

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

Додаток Е

Зразок написання вступу до кваліфікаційної магістерської роботи

ВСТУП

У сучасних умовах господарювання підприємств однією із ключових проблем стає забезпечення їхньої фінансової стійкості. Вітчизняні підприємства стикаються з невизначеністю, яка має макроекономічну природу і призводить до неточності у визначенні параметрів динаміки їх стійкого розвитку. У зв'язку з цим підприємства повинні адаптуватися до змін зовнішнього середовища, розпізнавати кризові ситуації та попереджати вплив їх небажаних наслідків на фінансову стійкість. Фінансове планування діяльності підприємств є інструментом управління фінансами, що дає змогу визначати потенційні можливості розвитку та зводити до мінімуму вплив невизначеності та ризику.

Незважаючи на розробки в галузі ризик-менеджменту та розмаїття підходів до фінансового планування на практиці, слід зазначити, що їх функції реалізуються ізольовано одна від одної, внаслідок чого знижується ефективність фінансового управління. У цьому зв'язку першочергове значення має розробка методичного інструментарію організації фінансового планування на підприємствах для прийняття планових рішень щодо забезпечення їх фінансової стійкості в умовах нестабільного економічного середовища.

Питання організації фінансового планування висвітлюються в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких Ансофф І., Балабанов І.Т., Білик М.Д., Білоусова О.С., Бланк І.А., Брейлі Р., Бріггем Ю., Булеев І.П., Ван Хорн Дж., Колас Б., Костирко Л.А., Кравченко О.О., Майерс С., Поукок М., Самочкін В.Н., Стоянова Є.С., Терещенко О.О., Хан Д., Чупіс А.В. Відзначаючи вагомий внесок науковців у цій сфері, слід зауважити, що окремі аспекти фінансового планування діяльності підприємств потребують подальшого дослідження. У цьому зв'язку першочергове значення має розробка методичного інструментарію організації фінансового планування на підприємствах для прийняття планових рішень щодо забезпечення їх фінансової стійкості в умовах невизначеності.

Метою магістерської роботи є розробка концепції механізму організації фінансового планування на підприємстві та інструментів її реалізації для підвищення його фінансової стійкості в умовах нестабільного економічного середовища.

Реалізація поставленої мети потребує вирішення таких **завдань**:

- розкрити сутність організації фінансового планування на підприємстві;
- виявити особливості організації фінансового планування на підприємстві;
- запропонувати концепцію механізму організації фінансового планування на підприємстві;
- представити вибір планових показників інтегрованого фінансового планування на підприємстві;
- представити методичний підхід до діагностики та аналізу фінансової стійкості підприємства;
- запропонувати модель інтегрованого фінансового планування на підприємстві;
- розробити стратегію організації фінансового планування на підприємстві.

Об'єктом дослідження є процеси формування та функціонування системи фінансового планування в управлінні фінансовою стійкістю підприємств.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та методичних положень організації фінансового планування у забезпеченні фінансової стійкості підприємств.

Методи дослідження: логічний та науковий аналіз, системний підхід, статистичний аналіз та узагальнення даних, кількісний та якісний аналіз, економіко-математичне моделювання.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці концепції механізму організації фінансового планування на підприємстві та механізму її реалізації на основі системного підходу, впровадження якої сприятиме підвищенню фінансової стійкості підприємств в умовах нестабільного економічного середовища.

Практична значущість отриманих результатів полягає у тому, що застосування запропонованого механізму та інструментів його реалізації сприятиме підвищенню якості управлінських рішень в процесі організації фінансового планування на підприємстві для досягнення його фінансової стійкості під впливом динамічних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

Магістерська робота складається зі вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Зміст роботи висвітлено на 92 сторінках основного тексту, у 9 таблицях та 7 рисунках.

Додаток Ж
Зразок написання висновку
до кваліфікаційної магістерської роботи

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних засад та розробці практичних рекомендацій з організації фінансового планування як інструменту забезпечення фінансової стійкості підприємств. Найважливіші висновки та пропозиції зводяться до наступного.

Проведений аналіз тенденцій розвитку промислових підприємств свідчить про наявність фінансових проблем і протиріч, які є наслідком недосконалості системи фінансового планування. На цій основі обґрунтовано необхідність створення системи фінансового планування, орієнтованої на забезпечення фінансової стійкості та збалансованості інтересів груп учасників фінансових відносин на всіх рівнях управління.

Нова парадигма фінансового планування ґрунтується на положеннях інтегрованого і сценарного підходів, телеологічної та генетичної концепцій. На цій основі розвинуто теоретичні засади фінансового планування шляхом уточнення економічної категорії «фінансове планування». Визначення сутності та ролі фінансового планування у забезпеченні фінансової стійкості підприємств дало змогу доповнити його функції: гнучкості, інтеграції, узгодження інтересів, попередження втрат від ризиків.

Інтегроване фінансове планування ґрунтується на пріоритетності завдань з управління фінансовою стійкістю підприємств. Основою розробки концепції організації фінансового планування є застосування інтегрованого фінансового планування, уточнення категорії «фінансова стійкість» через призму збалансованості активів і пасивів та покриття «термінового» позикового капіталу чистими активами (чистими пасивами) підприємства. Інтеграція фінансового планування і ризик-менеджменту надає можливість мінімізувати управлінські витрати та враховувати чинники ризиків в процесі прийняття планових рішень щодо забезпечення фінансової стійкості підприємств.

Методичний інструментарій фінансового планування об'єднує спеціальні методи оцінки ризику і фінансової стійкості. Сформульовані вихідні положення побудови системи показників за рівнями інтегрованого фінансового планування з погляду основних груп учасників фінансових відносин. Розробку фінансового плану пропонується здійснювати за визначеними критеріями фінансової стійкості підприємств: достатність власних обігових коштів, гнучкість структури капіталу залежно від впливу чинників внутрішнього і зовнішнього середовища, цінність власного капіталу, втрати прибутку від ризику. Запропоновані індикатори є достатньо інформативними та придатними для оцінювання втрат від ризиків підприємницької діяльності.

Інформаційною базою інтегрованого фінансового планування є інформація, отримана з підсистем управління: обліку, аналізу, діагностики, контролю. Запропонований підхід до діагностики і аналізу відрізняється від існуючих можливістю оцінки двох різносистемних елементів: фінансової стійкості підприємства та ефективності планових рішень. Діагностика фінансової стійкості підприємств об'єднує чотири блоки: платоспроможності, відтворювальних процесів, фінансової стійкості, ризику. На основі аналізу відтворення капіталу виділено характеристики типології фінансової стійкості, які необхідно враховувати при прийнятті планових рішень.

Системно-цільовий підхід є підґрунтям розробки моделі інтегрованого фінансового планування підприємства. Запропонований методичний підхід до організації інтегрованого фінансового планування передбачає введення стадії складання ризикоорієнтованих планів, елементами яких є планові фінансові витрати на заходи з управління ризиками. Для оцінки цих витрат пропонується використовувати статистичні та аналітичні методи. Інформація ризикоорієнтованих фінансових планів використовується для оцінювання впливу ризикових подій на фінансову стійкість підприємства.

Процедури планування фінансових результатів здійснюються за двома сценаріями: зростання обсягу продажу та коригування за рахунок більш ефективного використання виробничого потенціалу; досягнення позитивної величини фінансових результатів від звичайної діяльності шляхом скорочення витрат. Розрахунки прогнозних показників у форматі балансу базуються на використанні сценарного

підходу та методів пропорційної залежності його показників від обсягу продажу, математичного моделювання та спеціальних методів.

Проаналізовано фінансову стійкість українських підприємств за видами економічної діяльності за період 20..–20.. рр. та виявлено, що підприємства характеризуються низькою фінансовою стійкістю, що зумовлено високим рівнем запозичень в умовах обмеження можливостей щодо нарощення власного капіталу за рахунок капіталізації прибутку та залучення інвестиційних ресурсів.

Проведено аналіз фінансової стійкості ПАТ «Х» та виявлено, що на підприємстві протягом трьох досліджуваних років відмічається кризовий фінансовий стан у 20.. і 20.. рр., нестійкий фінансовий стан у 20.. р. У ході апробації моделі інтегрованого фінансового планування на ПАТ «Х» підтверджено доцільність його впровадження на підприємстві.

Запропоновано стратегію організації фінансового планування на підприємстві, яка включає завдання, етапи та напрямки її реалізації. Зазначено, що успіх фінансової стратегії підприємства гарантується за умови, коли фінансові стратегічні цілі відповідають реальним економічним та фінансовим можливостям підприємства, коли чітко організовано фінансове керівництво, а методи його є гнучкими та адекватними змінам фінансово-економічної ситуації.

Додаток К
Форма оформлення відгуку наукового керівника

ВІДГУК

наукового керівника на магістерську роботу

(прізвище, ім'я, по батькові магістранта в родовому відмінку)

« _____ »,

(повна назва теми)

подану на здобуття кваліфікації магістра фінансів і кредиту
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

1. Обґрунтування актуальності теми.
2. Мета та завдання роботи.
3. Обсяг та структура роботи, характеристика її розділів.
4. Оцінка повноти використання фактичних даних.
5. Використання в роботі економіко-математичних методів та ПК.
6. Результати роботи (наукові, практичні).
7. Відповідність роботи завданню та оцінка повноти його виконання.
8. Оцінка професійного рівня підготовки магістра.
9. Недоліки.
10. Загальна оцінка магістерської дипломної роботи.

Науковий керівник магістерської роботи

*(науковий ступінь,
посада)*

(підпис)

*(прізвище, ім'я,
по батькові)*

(дата)

Додаток Л
Форма оформлення зовнішньої рецензії
на магістерську роботу

РЕЦЕНЗІЯ

на магістерську роботу _____

(прізвище, ім'я, по батькові магістранта в родовому відмінку)

« _____ »,

(повна назва теми)

подану на здобуття кваліфікації магістра фінансів і кредиту
за спеціальністю

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

1. Актуальність і практичне значення дипломної магістерської роботи.
2. Позитивні сторони у роботі.
3. Недоліки або дискусійні питання у роботі.
4. Оцінка якості запропонованих студентом заходів і пропозицій, їх практична цінність.
5. Загальний висновок рецензента (рекомендувати чи не рекомендувати) магістерську дипломну роботу студента до захисту.

(дата)

Рецензент*:

(Посада і місце роботи рецензента)

(підпис)

(прізвище, ім'я, по батькові)

* Підпис рецензента завіряється печаткою установи.

Додаток М
Зразок оформлення довідки* про автоматизовану перевірку кваліфікаційної роботи на плагіат

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Підрозділ: Факультет інформаційних технологій та управління
Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Кафедра фінансів та економіки

ДОВІДКА
про автоматизовану перевірку магістерської роботи на плагіат
відповідно до Закону України про авторське право та суміжні права

Студент: _____
(прізвище, ім'я, по батькові магістранта)

Тема магістерської роботи: _____
(повна назва теми)

Дата подання: _____

№	Назва файлу	Унікальність
1	МЕХАНІЗМ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ	98.83 %

Висновок

У результаті перевірки магістерської роботи виявлено співпадіння 1,17 % з іншими магістерськими роботами, які містяться у базі магістерських робіт.

Примітка. Автоматизована перевірка не відповідає на питання, чи є той чи інший фрагмент тексту запозиченим. Відповідь на питання, чи є запозичений текст саме плагіатом, а не законною цитатою, залишається на розсуд комісії. Система знаходить джерело запозичення, але не визначає, чи є воно першоджерелом. Рекомендований гранично допустимий рівень плагіату — не більше 40 %.

(дата)

Відповідальна особа: _____
(печатка факультету) (підпис)

* Довідка видається помічником декана з ІКТ.

Додаток Н
**Приклади оформлення бібліографічного опису
у списку використаних джерел**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право: конспект лекцій. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Горбунова А.В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія: монографія. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 240 с.
Два автори	1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади: монографія. Харків: Щедра садиба плюс, 2015. 196 с. 2. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 130 с.
Три автори	1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах: навч. посіб. Львів: Магнолія 2006, 2015. 312 с. 2. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2015. 476 с.
Чотири і більше авторів	1. Бікулов Д. Т, Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 360 с. 2. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляев Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 84 с.
Автор(и) та редактор(и) / упорядники	1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання: монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя: ЗНУ, 2015. 362 с. 2. Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Право інтелектуальної власності: навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ: ЦУЛ, 2015. 560 с.

Без автора	<ol style="list-style-type: none"> 1. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с. 2. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ: ЦУЛ, 2017. 176 с.
Багатотомні видання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ: САМ, 2016. Т. 17. 712 с. 2. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права: в 6 т. Харьков: Право, 2007. Т. 4: Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с.
Автореферати дисертацій	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2005. 20 с. 2. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Київ, 2017. 20 с.
Дисертації	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ісаєва О. В. Оцінка діяльності держави на фінансовому ринку України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми, 2014. 280 с. 2. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.
Законодавчі та нормативні документи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Конституція України: офіц. текст. Київ: КМ, 2013. 96 с. 2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i>. 2017. 27 верес. (№ 178–179). С. 10–22. 3. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації: наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 20. С. 136–141.
Архівні документи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Лист Голови Спілки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад, об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71. 2. Матеріали Ради Народних Комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3. 3. Наукове товариство ім. Шевченка. <i>Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України</i>. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.

Патенти	<p>1. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.</p> <p>2. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.</p>
Препринти	<p>1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль: Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06–1).</p> <p>2. Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков: ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт. НАН Украины, Нац. науч. центр «Харьк. физ.-техн. ин-т»; ХФТИ2006-4).</p>
Стандарти	<p>1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010–02–18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>2. ДСТУ ISO 6107–1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107–1:1996, IDT). [Чинний від 2005–04–01]. Вид. офіц. Київ: Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.</p> <p>3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013–08–22]. Вид. офіц. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p>
Каталоги	<p>1. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк: Лебедь, 2005. 228 с.</p> <p>2. Историко-правовая спадщина України: кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Землянщина. Харків, 1996. 64 с.</p>

Бібліографічні показники	<p>1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала; Запорізький національний університет. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 60 с.</p> <p>2. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні: бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування).</p>
Частина видання: книги	<p>1. Баймуратов М. А. Имплементация норм международного права и роль Конституционного Суда Украины в толковании международных договоров / М. А. Баймуратов. <i>Михайло Баймуратов: право як буття вченого</i>: зб. наук. пр. до 55-річчя проф. М. О. Баймуратова / упоряд. та відп. ред. Ю. О. Волошин. К., 2009. С. 477–493.</p> <p>2. Алексеев В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i>: монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.</p>
Частина видання: матеріалів конференцій (тези, доповіді)	<p>1. Андциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених: тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137.</p> <p>2. Сосновська О. О., Мисюра А. Ю. Аналіз позитивних та негативних тенденцій податкової реформи в Україні. Теоретична та практична концептуалізація розвитку фінансово-кредитних механізмів в умовах нової соціально-економічної реальності: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Національний університет ДПС України, Навчально-науковий інститут фінансів, банківської справи, м. Ірпінь, 25 березня 2016 р., С. 535–537.</p>
Частина видання: довідкового видання	<p>1. Кучеренко І. М. Право державної власності. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673.</p> <p>2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. <i>Адміністративне право України</i>: словник термінів / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55.</p> <p>3. Сірий М. І. Судова влада. <i>Юридична енциклопедія</i>. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.</p>

<p>Частина видання: продовжуваного видання</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Коломоєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46. 2. Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. <i>Проблеми законності</i>. Харків, 2011. Вип. 115. С. 200–206.
<p>Частина видання: періодичного видання (журналу, газети)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кулініч О. О. Право на освіту в системі конституційних прав людини і громадянина та його гарантії. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2007. № 4. С. 88–92. 2. Коломоєць Т., Колпаков В. Сучасна парадигма адміністративного права: генеза і поняття. <i>Право України</i>. 2017. № 5. С. 71–79. 3. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with experiment. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i>. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98–108.
<p>Електронні ресурси</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Влада очима історії: фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2017). 2. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i>. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsej.org.ua/5_2017/32.pdf. 3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. — С. 20–27. — URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf. (дата звернення: 15.11.2017). 4. Яцків Я. С., Маліцький Б. А., Бублик С. Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років ХХ століття: період переходу до ринку. <i>Наука та інновації</i>. 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14. DOI: https://doi.org/10.15407/scin12.06.006.

Зміст

ВСТУП	3
Розділ 1.	
Підготовка до написання магістерської роботи та систематизація наукової інформації	6
1.1. Організація виконання магістерської роботи	6
1.2. Особливості вибору теми	9
1.3. Складання робочого плану	10
1.4. Вивчення, аналіз літератури та добір фактичного матеріалу	12
Розділ 2.	
Проведення дослідження та вимоги до змісту магістерської роботи	18
2.1. Структурні елементи вступу	18
2.2. Загальні вимоги до написання магістерської роботи	28
2.3. Вимоги до написання теоретичної частини	31
2.4. Вимоги до написання аналітичної частини	34
2.5. Вимоги до написання практичної частини	37
2.6. Вимоги до написання частини з методики викладання фахових дисциплін	37
2.7. Заключна частина	51
2.8. Бібліографічний список використаної літератури та додатки	52

Розділ 3.

Вимоги до оформлення магістерської роботи	54
3.1. Технічні вимоги до оформлення магістерської роботи ...	54
3.2. Оформлення допоміжних матеріалів (малюнків, графіків, таблиць, посилань)	56
3.3. Структура та мовно-стилістичне оформлення магістерської роботи	65
3.4. Загальні правила цитування та посилання на використані літературні джерела	69
3.5. Загальні правила бібліографічного опису літературних джерел	71

Розділ 4.

Порядок захисту магістерської роботи	77
4.1. Основні документи, що подаються до екзаменаційної комісії	77
4.2. Підготовка студента-магістра до захисту магістерської роботи	80
4.3. Організація процедури публічного захисту магістерської роботи	82
4.4. Загальні критерії оцінювання магістерської роботи	86

Висновки	92
-----------------------	----

Список використаних джерел	93
---	----

Додатки	94
----------------------	----

Додаток А

Індивідуальний робочий план виконання кваліфікаційного магістерського дослідження	94
---	----

Додаток Б

Зразок оформлення титульної сторінки	96
--	----

Додаток В

Зразок оформлення завдання на виконання кваліфікаційної роботи	97
---	----

<i>Додаток Г</i>	
Зразок оформлення анотації до магістерської роботи	98
<i>Додаток Д</i>	
Зразок оформлення змісту кваліфікаційної магістерської роботи	99
<i>Додаток Е</i>	
Зразок написання вступу до кваліфікаційної магістерської роботи	101
<i>Додаток Ж</i>	
Зразок написання висновку до кваліфікаційної магістерської роботи	104
<i>Додаток К</i>	
Форма оформлення відгуку наукового керівника	107
<i>Додаток Л</i>	
Форма оформлення зовнішньої рецензії на магістерську роботу	108
<i>Додаток М</i>	
Зразок оформлення довідки про автоматизовану перевірку кваліфікаційної роботи на плагіат	109
<i>Додаток Н</i>	
Приклади оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел	110

Навчальне видання

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Навчально-методичний посібник
для здобувачів ступеня магістра
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа
та страхування»

Укладачі:

Рамський А. Ю., Лойко В. В., Казак О. О.,
Сосновська О. О., Обушний С. М.

За зміст і якість поданих матеріалів відповідають укладачі

Видання підготовлене до друку в НМЦ видавничої діяльності
Київського університету імені Бориса Грінченка

Завідувач НМЦ видавничої діяльності *М. М. Прядко*

Відповідальна за випуск *А. М. Даниленко*

Над виданням працювали *Н. І. Гетьман, Т. В. Нестерова, О. Д. Ткаченко*

Підписано до друку 26.02.2019 р. Формат 60x84/16.
Ум. друк. арк. 6,98. Обл.-вид. арк. 5,47. Наклад 30 пр. Зам. № 9–018.

Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4013 від 17.03.2011 р.

Попередження! Згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права» жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена на будь-яких носіях, розміщена в мережі Інтернет без письмового дозволу Київського університету імені Бориса Грінченка й авторів. Порушення закону призводить до адміністративної, кримінальної відповідальності.

К32 Кваліфікаційна магістерська робота : навчально-методичний посібник для здобувачів ступеня магістра галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» / А. Ю. Рамський, В. В. Лойко, О. О. Казак, О. О. Сосновська, С. М. Обушний. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2019. — 120 с.
ISBN 978-617-658-063-8

Навчально-методичний посібник містить рекомендації щодо підготовки та захисту кваліфікаційної роботи магістра галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Для студентів та викладачів закладів вищої освіти.

УДК 336.378.2(073)